

SURİYE İÇ SAVAŞI, KÜRESEL AKTÖRLER VE KOSOVA MODELİ

SYRIAN CIVIL WAR, GLOBAL ACTORS
AND THE KOSOVO MODEL

الحرب الأهلية في سوريا
اللاعبون العولميون ونموذج كوسوفا

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER FOR MIDDLE EASTERN STRATEGIC STUDIES

مركز الشرق الأوسط للدراسات الاستراتيجية

SURİYE İÇ SAVAŞI, KÜRESEL AKTÖRLER VE KOSOVA MODELİ

SYRIAN CIVIL WAR, GLOBAL ACTORS AND THE KOSOVO MODEL

الحرب الأهلية في سوريا
اللاعبون العولميون ونموذج كوسوفا

ORSAM Rapor No: 166

Eylül 2013

ISBN: 978-605-4615-63-6

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2013

Bu raporun içeriğinin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar ve yararlanma dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu raporda yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Tarihçe

Türkiye’de eksikliği hissedilmeye başlayan Ortadoğu araştırmaları konusunda kamuoyunun ve dış politika çevrelerinin ihtiyaçlarına yanıt verebilmek amacıyla, 1 Ocak 2009 tarihinde Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) kurulmuştur. Kısa sürede yapılanan kurum, çalışmalarını Ortadoğu özelinde yoğunlaştırmıştır.

Ortadoğu’ya Bakış

Ortadoğu’nun iç içe geçmiş birçok sorunu barındırdığı bir gerçektir. Ancak, ne Ortadoğu ne de halkları, olumsuzluklarla özdeşleştirilmiş bir imaja mahkum edilmemelidir. Ortadoğu ülkeleri, halklarından aldıkları güçle ve iç dinamiklerini seferber ederek barışçıl bir kalkınma seferberliği başlatacak potansiyele sahiptir. Bölge halklarının bir arada yaşama iradesine, devletlerin egemenlik halklarına, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine saygı, gerek ülkeler arasında gerek ulusal ölçekte kalıcı barışın ve huzurun temin edilmesinin ön şartıdır. Ortadoğu’daki sorunların kavranmasında adil ve gerçekçi çözümler üzerinde durulması, uzlaşmacı inisiyatifleri cesaretlendirecektir. Sözkonusu çerçevede, Türkiye, yakın çevresinde bölgesel istikrar ve refahın kök salması için yapıcı katkılarını sürdürmelidir. Cepheleşen eksenlere dâhil olmadan, taraflar arasında diyalogun tesisini kolaylaştırmaya devam etmesi, tutarlı ve uzlaştırıcı politikalarıyla sağladığı uluslararası desteği en etkili biçimde değerlendirebilmesi bölge devletlerinin ve halklarının ortak menfaatidir.

Bir Düşünce Kuruluşu Olarak ORSAM’ın Çalışmaları

ORSAM, Ortadoğu algılamasına uygun olarak, uluslararası politika konularının daha sağlıklı kavranması ve uygun pozisyonların alınabilmesi amacıyla, kamuoyunu ve karar alma mekanizmalarına aydınlatıcı bilgiler sunar. Farklı hareket seçenekleri içeren fikirler üretir. Etkin çözüm önerileri oluşturabilmek için farklı disiplinlerden gelen, alanında yetkin araştırmacıların ve entelektüellerin nitelikli çalışmalarını teşvik eder. ORSAM; bölgesel gelişmeleri ve trendleri titizlikle irdeleyerek ilgililere ulaştırabilen güçlü bir yayım kapasitesine sahiptir. ORSAM, web sitesiyle, aylık Ortadoğu Analiz ve altı aylık Ortadoğu Etütleri dergileriyle, analizleriyle, raporlarıyla ve kitaplarıyla, ulusal ve uluslararası ölçekte Ortadoğu literatürünün gelişimini desteklemektedir. Bölge ülkelerinden devlet adamlarının, bürokratların, akademisyenlerin, stratejistlerin, gazetecilerin, işadamlarının ve STK temsilcilerinin Türkiye’de konuk edilmesini kolaylaştırarak bilgi ve düşüncelerin gerek Türkiye gerek dünya kamuoyuyla paylaşılmasını sağlamaktadır.

D. Halit YILMAZ

Hava Harp Okuluna kadar olan tahsilini memleketi olan Elazığ'da tamamladı. Muharip Jet pilotu olarak çeşitli birliklerde görev yaptıktan sonra 1996 yılında Alabama'daki ABD Hava Komuta ve Kurmay Koleji'den mezun oldu.

NATO Avrupa Müttefik Kuvvetler Yüksek Komutanlığı Belçika'da "Strategic Policy" subaylığı görevini yürüttü ve NATO'nun Kosova Hava Harekatı planlayıcıları arasında yer aldı. Sn. Cumhurbaşkanı, Milli Savunma Bakanları ve Genelkurmay Başkanlarının yurtdışı NATO toplantılarına iştirak etti. NATO İstanbul Zirvesi askeri kanat planlayıcıları arasında yer aldı. Bağdat Türk İrtibat Tim Komutanı olarak Irak'ta görevlendirildi. NATO Birleşik Hava Harekat Merkezi Harekat Başkanlığı yaptı. NATO'nun Kosova, Bosna, Afganistan hareketlerine katıldı. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi İstanbul retreat toplantısına iştirak etti. Milli Güvenlik Akademisinde öğretmenlik yaptı. Almanya'da NATO Okulunda, yurtiçi ve yurtdışında çeşitli okullarda konferanslar verdi. Gnkur.Bşk.lığı tarafından NATO Genel Sekreter Yardımcı Vekilliğine aday gösterildi. Savunma Sanayi, Savunma Reformu, Sivil Asker İlişkileri, NATO, NATO Harekatları Afganistan, Bosna, Kosova, ABD Ordusu, Barışı Destekleme Harekâtları, Avrupa Güvenlik Mimarisi, Milli Güvenlik, Türk Silahlı Kuvvetleri, Havacılık, Jet pilotluğu ve Ortadoğu konularında stratejik analizler yapabilecek tecrübeye sahiptir.

TAKDİM

21 Ağustos 2013 tarihi iki buçuk yıldır süren Suriye iç savaşı açısından kritik bir aşamaya işaret etmektedir. Bu tarihte Şam'ın banliyölerinde 1000'in üzerinde sivilin ölümüne neden olan bir kimyasal silah saldırısı gerçekleşmiştir. Birleşmiş Milletler Kimyasal Silah inceleme Heyeti'nin nihai raporu henüz açıklanmadığı için silahın saldırının rejim tarafından mı yoksa muhalifler tarafından mı gerçekleştiği henüz netlik kazanmadı. Buna rağmen Suriye meselesinde etkin ülkeler daha siyasi pozisyonlarına paralel olarak saldırının kim tarafından yapıldığına ilişkin neredeyse kesin kanaatlerini ortaya koydular. ABD, Türkiye, AB, Fransa ve İngiltere gibi ülkeler saldırının Esad rejimi tarafından gerçekleştiği konusunda hemfikirken, Rusya ve İran saldırının arkasında muhalifler olduğuna emindir.

Saldırı kimin tarafından gerçekleştirmiş olursa olsun önemli sonuçları olacağı anlaşılmaktadır. ABD iç savaşın daha önceki aşamalarında Suriye yönetiminin kimyasal silah kullanmasını “kırmızı çizgisi” olarak ilan etmişti. Saldırının ardından ABD'nin yaptığı resmi açıklamalar füzelerin Suriye ordusu tarafından fırlatıldığına ilişkin kesin istihbarat olduğu yönünde. İşte bu durum askeri önlemler olmaksızın sahadaki dengenin değişmesinin imkansız olduğu Suriye iç savaşına ABD'nin askeri müdahalesini gündeme getirmiştir. ABD, Başkan Obama aracılığı ile bir askeri operasyonun gerçekleşeceğini açıklamıştır. Bu aşamadan sonra saldırının ne zaman gerçekleşeceği, süresi, hedefinin ne olacağı gibi sorular tartışılmaya başlanmıştır. ABD yetkililerinden gelen açıklamalar operasyonun sınırlı süreli ve dar kapsamlı olacağıdır. En önemli açıklama ise hedefin Esad rejimini yıkmak olmadığıdır.

Suriye'de rejimin değişmesini savunan Türkiye açısından askeri operasyonun gündeme gelmesi olumlu karşılanmıştır. Ancak Türk yetkililer operasyonun rejim değişikliğini amaçlaması gerektiğini düşünmektedir. Bu anlamda beklentilerin tam karşılanmadığı anlaşılmaktadır. İşte bu noktada en önemli açıklama Başbakan Erdoğan'dan gelmiştir. Erdoğan “Aslolan Kosova olayını burada sergilemeleridir. Yoksa 24 saatte uğra çekil bu olmaz. 78 gün Kosova'da bir mücadele sürdü. Ondan sonra iş temizlendi. Kosovalılara bırakıldı ve çekildiler.” ifadeleri ile ne tarz bir operasyon beklentisi içinde olduğunu açıkça ilan etmiştir. İşte bu sözlerin ardından Kosova modeli gündeme gelmiştir.

“Suriye İç Savaşı, Küresel Aktörler ve Kosova Modeli” başlıklı rapor konusunda uzman D. Halit Yılmaz tarafından kaleme alındı. Raporda; savaşın ve uluslararası aktörlerin kazanç ve kayıp analizini, Suriye iç savaşının değerlendirilmesini, Kosova modelinin ne olduğu ve en önemlisi Kosova modelinin Suriye'ye uygulanabilirliği tartışılmıştır. Çalışmanın bu konuda tartışmalar katkı sunması diliyor ve emeği geçen herkese teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Hasan Kanbolat
ORSAM Başkanı

İçindekiler

Takdim.....	4
Özet	7
1. Suriye'deki olayın adı	8
2. Savaşın tarafları ve kuvvet dengesi	8
3. Savaşın ve Uluslararası aktörlerin kazanç ve kayıp analizi	8
3.1. Suriye rejimi	8
3.2. Suriyeli muhalifler	9
3.3. İran	9
3.4. Türkiye	9
3.5. Arap ülkeleri	10
3.6. Avrupa	10
3.7. Rusya ve Çin	11
3.8. ABD	11
3.9. İsrail	12
4. Mevcut durumun tespiti.....	12
5. İç Savaşın değerlendirilmesi	12
6. Kosova Modeli nedir?	13
6.1. Giriş	13
6.2. Kosova'da Müttefik Kuvvetler Harekatı.....	14
6.3. Kara harekatı yapılmaması.....	14
6.4. Hava harekat konsepti.....	15
6.5. Stratejik felç.....	15
6.6. Paralel harp.....	16
6.7. Ağırlık Merkezleri.....	16
6.8. Değerlendirme.....	17
7. Kosova Modeli Suriye'ye uygulanabilir mi?	17
Sonuç	19

Hazırlayan: D. Halit Yılmaz
ORSAM Güvenlik Danışmanı

SURİYE İÇ SAVAŞI, KÜRESEL AKTÖRLER VE KOSOVA MODELİ

Özet

Suriye’de yaşananlar bir çatışmanın ötesinde doğrudan bir iç savaştır. Savaşın tarafları vardır ve aralarında bir kuvvet dengesi oluşturulmuştur. Bu savaş sonucu bütün ülke tahrip olmuş, adeta bitirilme noktasına getirilmiştir.

Suriye rejimi: Perişan olmuş, bilincini kaybetmiş durumda. Ne olduğunu bile anlamaktan aciz bir hale gelmiş. Ülkesi yerle bir, ekonomi durmuş, 100.000’in üzerinde vatandaşı kaybedilmiş üstelik bunların çoğunu da kendisi öldürmüş, neden öldürdüğünün farkında bile değil. Rejim bu savaşta mağlup olsa da, galip gelse de kaybedendir. Esad kaybetmiştir.

Suriyeli muhalifler: Ülkeleri perişan, kendileri perişan, aileleri ya yok edildi ya da göç etmek zorunda kaldı, evlerini yurtlarını bırakmak zorunda kaldılar. Bırakmayanlarında öldürülüyor. Sonuç ne olursa olsun muhalifler de kaybedenler arasındadır.

İran: Suriye İran’ın bölgedeki en önemli müttefidir. Mezhebi yakınlıkları bulunmaktadır. İran, Suriye, Suriye İran için güvencedir. İranlı pilotların Suriye jetleriyle uçtuğu, İran devrim muhafızlarının Suriye rejimi ile beraber savaştığı bilinmektedir. Suriye’de barış sağlansa bile uzun bir süre İran’a destek verebilecek gücü toplayamayacaktır. Bu savaşta İran kaybetmiştir.

Türkiye: Suriye dost iken düşmana döndü. Ticaret kesildi. Suriye’ye ihracat yapan esnaf, iş adamı kaybetti. Suriye’den yüzbinler ülkemize göç etti. Bu rahatsızlıklar ülkemize de sıçramaya başladı. Türkiye bu savaşta zarar gören ülkeler arasındadır.

Arap ülkeleri, Çin ve AB’nin bu savaşta etkin rol oynadıklarından bahsedemiyoruz. Kayda değer bir kazanımları ve kayıpları yoktur.

Rusya: Rusya’nın Suriye’de üsleri bulunuyor ve Suriye Silahlı Kuvvetleri Rus menşeli silahlar kullanıyor. Bu savaş sonunda Suriye rejimi kaybederse Rusya bölgedeki müttefikini kaybedecektir.

ABD: Tartışmasız dünyadaki tek süper güçtür. BM’lerin aciziyeti ABD’yi savaşı durdurabilecek yegane güç haline getirmiştir. Bu açıdan Suriye iç savaşı ABD’nin güç sergilemesine imkan veren bir hadiseymiş gibi görünmektedir. Suriyenin ABD eksenine kayması ile bölgede İran yalnızlaştırılmış olacaktır. Ortadoğu tamamen ABD eksenine kaymış olacaktır. ABD’nin Ortadoğu’da farklı bir politika izlemeye başladığı, Ortadoğu’yu büyük ortadoğu projesi, Arap baharı, Irak, Libya müdahaleleri ile yeniden şekillenlendirmeye çalıştığı bilinmektedir. Suriye’deki bu iç savaşta ABD’nin uzun vadeli planlarını uygulamasının bir aşaması olarak görülebilir.

İsrail: Bu savaşta doğrudan bir bağı yokmuş gibi bir tutum izlemekte ve algı oluşturmaktadır. Suriye İsrail’in yakın komşusudur. İsrail’in kısa tarihi içinde daha önce Suriye ile defalarca silahlı çatışma yaşanmıştır. İsrail’in bölgedeki en önemli endişesi güvenlik endişesidir.

Kosova Modeli: NATO’nun müttefik kuvvetler hareketi ‘allied force’ ismi verilen hareketinde Yugoslavya ya karşı gece ve gündüz 78 gün kesintisiz olarak bombardıman yapılmıştır. Harekat Yugoslavya’nın NATO şartlarını kabul ile sona ermiştir. Bu hareket bünyesinde birçok ilki taşıdığı için literatürde bir model olarak yerini almıştır. Bu hareket ile dünya savaş tarihinde ilk defa sadece Hava Kuvvetleri operasyonu ile sonuca ulaşılmıştır. Riskleri büyük olan kara hareketinden kaçınılmıştır.

Kosova modeli farklı bir hareket konsepti ile yoğun ve sürekli hava bombardımanı yaparak savaşı kazandıran ve kara hareketine ihtiyaç bırakmayan bir modeldir. Stratejik felç, ağırlık merkezleri, paralel harp konsepti, sistem yaklaşımı gibi kavramları literatüre anlamlı bir şekilde sokmuştur. Kosova Modeli Suriye’ye uygulanabilir mi? ABD isterse bu model elbette başarı ile uygulanabilir. Ancak ABD’nin söylemlerinden modelin uygulanmayacağı anlaşılmaktadır.

Sonuç: Suriye’de devam etmekte olan iç savaş Ortadoğunun mevcut sorunlarına uzun vadeli bir sorun daha ilave etmiştir. Su savaşın kısa sürede bitmesini beklemek gerçekçi olmayacaktır. ABD’nin olası müdahalesinin de bu savaşı bitirme ihtimali düşüktür. Çünkü ABD süresi ve ölçüsü sınırlı bir hareket düğündüğünü ifade etmektedir. Kaldıki savaş bitse bile Suriye’nin istikrara kavuşması belki onlarca yıla ihtiyaç gösterecektir. Doğal kaynakları da limitli olan Suriye’nin kendini toparlaması ve kalkınması daha uzun zaman alacaktır. Ortadoğu malesef daha uzun yıllar sorunlar manzumesi olmaya devam edecektir.

Türkiye bu savaşta komşu olma münasebetiyle en fazla etkilenenler arasındadır. Bu savaşın olumsuz etkileri özellikle Güneydoğu Anadolu bölgesinde varlığını keza uzun yıllar hissettirecektir. Suriye daha çok yazılacak ve çok tartışılacaktır.

1. Suriye'deki olayın adı

15 Mart 2011 Dera'daki gösteriler ile başlayan ve iki seneyi aşkın bir süre devam eden iç savaşta 100.000'den fazla can kaybı olduğu tahmin edilmektedir. Olay artık gösteri veya muhalif hareketin ötesinde tamamen bir iç savaş hüviyetine bürünmüştür. Suriye'de yaşananlar bir ayaklanma, gösteri, terörist faaliyeti veya çatışma değil doğrudan bir iç savaştır.

2. Savaşın tarafları ve kuvvet dengesi

Bu savaşın klasik savaşlarda olduğu gibi tarafları vardır. Kısa zamanda devletin silahlı kuvvetleri karşısında ağır silahlar hariç denge sağlayabilecek başka bir silahlı kuvvetler meydana getirilmiştir. Bugün muhaliflerin sayısının yüzünü geçtiği ifade edilmektedir. Bu oldukça önemli bir kuvvettir. Türkiye, Katar, Suudi Arabistan ve Libya muhalifleri desteklemektedir. ABD ve diğer Batı ülkelerinin muhaliflere desteği ya çok kısıtlıdır veya sözde kalmaktadır. Muhalifler ağır silahlara sahip değildir. Muhaliflerin elinde az da olsa ağır silah bulunsaydı savaşın gidişatı çok daha farklı olurdu. Rejim kuvvetleri ise helikopter, uçak, tank ve füze gibi ağır silahlara sahiptir. Kimyasal silahları mevcuttur. Bunlar muhalifler ile mücadele kaydettilerinde kullanıldığında savaşın gidişatını etkileyebilecek kuvvet çarpanları olmaktadır. Rejim kuvvetleri Rusya, Çin ve İran tarafından desteklenmektedir. Bu ülkelerden özellikle İran üzerinden rejim kuvvetlerine önemli miktarda silah, mühimmat ve lojistik yardım yapıldığı bilinmektedir.

3. Savaşın ve Uluslararası aktörlerin kazanç ve kayıp analizi:

3.1. Suriye rejimi: Perişan olmuş, bilincini kaybetmiş durumdadır. Neler olduğunu bile anlamaktan aciz bir hale gelmiştir. Ülkesi yerle bir olmuş, ekonomisi durmuş, 100.000'in üzerinde vatandaşı kaybedilmiş üstelik bun-

ların çoğunu da kendisi öldürmüş, neden öldürdüğünün farkında bile değildir. Bir an önce o son nokta ne ise o gelsin de bu iş bitsin düşüncesindedir.

Sürekli olarak kendi vatandaşlarını bombalıyor. Bunun sonucunda ne elde edeceği, nereye varacağını kendisi bile bilemiyor. Bunları düşünebilseydi zaten makul ve mantıklı adımlar atardı. Demekki değerlendirme yeteneği ve bilincini kaybetmiş. Kendi vatandaşına karşı kimyasal silah kullanıyor. Doğu Guta'da 1300 kişiyi kimyasal silah ile öldürdü. Çoluk, çocuk, bebek demeden öldürdü. Devletler bir adım atmadan önce bunun getirisini götürüsünü hesaplamak zorundadır. Suriye rejimi 1300 masum vatandaşını kimyasal silah ile öldürdüğü için zafer kazandığını veya karlı çıktığını zannediyorsa isabetli bir değerlendirme yapamıyor demektir. Suriye isabetli değerlendirme yapabilme yeteneğini kaybetmiştir. Yaşanan olaylar ve Suriye rejiminin tutumu bizi bu sonuca götürmektedir. Suriye'deki olayları yönlendiren Suriye rejimi olmadığı görülmektedir. Çünkü kendi ülkesini yerle bir edecek bir süreç yönetimi olamaz. Rejim adeta akıntıya kapılmış nereye gittiğini nereye çarpacağını bilmeden sürükleniyor.

Suriye rejiminin bu işten kazancı çıkacağı veya çıkacağını iddia etmek mümkün değildir. Dünyadaki itibarını da, ülkesini de, kendi varlığını da kaybetti, kaybediyor. Böyle bir savaştan sonra yüzbinleri öldürüp, yüzbinleri göçe mecbur bırakıp, yüzbinlerce evi, binayı, işyerini yıkan bir rejim ayakta kalması düşünülemez. Kalsa bile ne kadar yaşayabilir? Rejim bu savaşta mağlup olsa da, galip gelse de kaybedendir. Esad kaybetmiştir.

Suriye rejimi bu savaştan ne elde etti? Muhalifeti yok edemedi, kendince terörist olarak tanımladığı grupları veya halkı yok edemedi, bunun yerine ülkesini, güzelliklerini, kaynaklarını, varlıklarını yok etti. Vatandaşlarını

öldürdü, yaraladı ve mağdur etti. Kendi yandaşları bile bu savaştan dolayı perişan oldular. Yüzde yüzle kontrol etmekte olduğu bir ülkede birçok yerde kontrolü kaybetti. Ne kazandı? Hiçbir şey. Suriye rejimi kaybedendir.

3.2. Suriyeli muhalifler: Ülkeleri perişan, kendileri perişan, aileleri ya yok edildi ya da göç etmek zorunda kaldı, evlerini yurtlarını yuvalarını bırakmak zorunda kaldılar. Bırakmayanlarında malı mülkü yerle bir edildi, öldürüldü. Muhaliflerin aile fertlerinde kaybı olmayan herhalde çok az olsa gerek. Şu ana kadar kayıplar dışında kazandıkları birşey yok. Belirli bir bölgeyi rejimin elinden almak ve kontrol etmek kazanç olarak değerlendirilmemelidir. Sonuçta belki muhalifler ülkenin tamamının kontrolünü ele geçirebilirler, belki rejim değişikliği sağlanabilir diye düşünebiliriz. Savaştan bu şekilde galip çıkarabilirler diye de düşünülebilir. Suriyeliler yıllarca bu rejimin altında yönetildiler. Zaten savaş olmasaydı da eninde sonunda dünyanın değişmesine paralel olarak rejim bir şekilde değişime uğrayacaktı. Rejim bu kadar kan dökülmeden ve tahribat olmadan değiştirilseydi o zaman muhalifler kazançlı çıktı diyebilirdik. Bir savaşın her zaman bir kazananı bir kaybedeni olmaz, bazen iki tarafta kaybeder. Muhalifler de kaybedenler arasındadır. Rejimi değişip iktidara gelseler bile kazanmış sayılamazlar. Mevcut kayıplarını kimse telafi edemez. Muhalifler de malesef kaybetti. O halde rejimde, muhalefette kaybettiğine göre Suriye ülke olarak kaybetmiş demektir.

3.3. İran: Suriye İran'ın bölgedeki en önemli müttefikidir. Birbirleri ile hiçbir sorunları yoktur, aksine karşılıklı olarak birbirlerine tam ve koşulsuz destek vermektedirler. Mezhebi yakınlıkları bulunmaktadır. İran, Suriye için herhangi bir güvenlik kaygısında en büyük dayanak ve güvencedir. İsrail'le olabilecek bir problemde İran'ın da en önemli dayanağı Suriye olacaktır. Bu savaşta İran Suriye rejimine

dostluğun ve menfaatlerinin bir gereği olarak tam destek vermektedir. İranlı pilotların Suriye Hava Kuvvetlerinde uçtuğu, İran Özel Kuvvetlerinin ve devrim muhafızlarının çok önemli bir bölümünün Suriye rejimi ile beraber savaştığı, her türlü lojistik desteği verdiği söylenmektedir. Lojistik desteğin yanında her türlü istihbarat desteği verdiği, dış ülkelere silah ve mühimmat sevkiyatının İran üzerinden olduğu da keza bilinenler arasındadır. İran Suriye iç savaşı nedeniyle büyük miktarda ekonomik, askeri, lojistik kayba uğramaktadır. Suriye savaşının daha da uzaması İran'ın kaynak kaybının daha da artması demektir. İran bölgede kendisine destek verebilecek güçlü bir Suriye ister. Bu savaşta Suriye yerle bir olmuştur. Suriye artık İran'a destek verebilecek gücü kaybetmiştir. İran en sadık müttefikini kaybetmek üzeredir. Suriye'de barış sağlansa bile Suriye çok uzun bir zaman İran'a destek verebilecek gücü toplayamayacaktır. Bu savaşta İran kaybetmiştir. İran da kaybedenler ligindedir.

3.4. Türkiye: Türkiye Suriye ilişkileri uzun yıllar soğuk bir atmosferde devam etti. AK Parti'nin iktidara gelmesinden sonra Suriye ile ilişkiler gelişti ve soğuk yaklaşım yerini dostluk havasına bıraktı. Bu belirli bir süreç ve önemli bir diplomatik gayretin sarfedilmesini gerektirdi. Suriye ile vizeler kalktı ticaret olağanüstü arttı. Bu iç savaş nedeniyle Suriye ile uzun çabalar sonucu elde edilmiş olan dostluk havası bir anda yok oldu. Yerini düşmanlık havasına bıraktı. Bir kişinin veya ülkenin dostluğunu kazanmak düşmanlığını kazanmaktan daha karlı bir ticarettir. Suriye dost iken düşmana döndü. Ticaret birden kesildi. Suriye'ye ihracat yapan esnaf, iş adamı, sanayici gelir kaybına uğradı, kazancı ve refahı azaldı. Askeri olarak bir sürü tedbir alınmak zorunda kalındı. Hatta NATO'dan bile destek olarak hava savunma unsurları Türkiye'ye geldi ve Suriye sınırına konuşlandırıldı. Bu tedbirlerin muhtemelen ileriye de vardır. Bunlar da tabiki kaynak ve gayret israfıdır, kayıptır.

Suriye’de yüzbinin üzerinde insan öldü. Bunlar Türkiye ile ortak değerleri taşıyan kişilerdir. Elbette dünyada hangi dine mensup olursa olsun herhangi bir insanın ölmesi üzücüdür, ancak komşuda bu olayların cerayan etmesinin etkisi daha başka olur. Suriye Türkiye’nin komşusudur. Buradaki rahatsızlıktan en fazla etkilenecek ülke hiç şüphesiz Türkiye’dir. Bu rahatsızlıklar Türkiye’ye de sıçramaya başladı. Sınır kasabaları adeta savaş havası yaşıyor. Ülke sanki savaş atmosferine sürükleniyor. Suriye bir füze atarsa ne olacak? Hiç birşey olmayacak. Olmayacak ama vatandaş bu endişeleri yaşıyor. Bu soruları haklı olarak soruyor. Yüzbinlerce Suriyeli mülteci ülkemizde. Türkiye bunların her türlü ihtiyacını elinden geldiği kadar karşılamaya çalışıyor. Hiçbir yer insanın evi gibi olamaz. Bu arada mültecilere bu kadar imkanı sağlayan dünyada başka bir ülke de yok bunu belirtelim. Türkiye’deki mülteci kamplarının dünyadaki emsallerinden çok çok iyi olduğunu gelen ziyaretçilerin tamamı söylemektedir.

Peki, bu işten Türkiye’nin menfaate ne olabilir? Türkiye’nin çıkarı bölgede istikrarın sürmesi ve ticaretin artmasıdır. Yosa savaş kesinlikle ülkenin menfaatine olmaz. Bu noktadan sonra en makul çözüm bu insanlık dramına ve tahribata bir an önce son verilmesidir. Tekrar istikrarın sağlanmasıdır. Türkiye’nin olayı rejim probleminden ziyade istikrar problemi olarak görmesi daha çok kendi menfaatinedir.

Türkiye ne zaman kazaçlı çıkardı? Bu savaş olmasaydı, Suriye ile siyasi, ekonomik, kültürel ilişkiler daha da artsaydı, ticaret daha da canlansaydı, Türkiye Suriye Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi ve ortak bakanlar kurulu toplantıları devam etseydi, o zaman Türkiye daha karlı çıkar idi.

3.5. Arap ülkeleri: Birbirlerinden büyük farklılıklar içermesine rağmen bu olayda Arap ülkelerini aynı kategori içinde değerlendirmek

mümkün olacaktır. Araplar genelde güvenlik sorunlarını batılılar kadar ciddiye almamaktadırlar. Uzun vadeli planlama ve icra yeteneklerinin fazla gelişmiş olduğu söylenemez en azından güvelik sahasında. Güvenlik endişesi taşıyanlar ise çareyi dünyada eşi emsali olmayan bir şekilde milli gelirlerinin %25’ni ABD’ye verip silahlanma ile çözeceklerine inanmaktadır; Suudi Arabistan gibi. Bunun bir çare olmadığını zaman gösterecektir.

Stratejik vizyon ve öngörü farklı çalışma ve birikim gerektirir. Arap ülkelerinin genelleme olarak Suriye’de olan bitenin tam olarak farkında olduklarını söylemek biraz güçtür. Arapların tutumuna bakıldığında sanki Suriye onlara çok uzakmış, Güney Amerika’da bir ülkeymiş gibi bir hava var izlenimi ediniyor. Bu olaydan Arapların karlı çıkmadıkları muhakkak. Ama çok da umurlarında olduğu söylenemez. Şu ana kadar yaptıklarına baktığımızda Arapların bu savaşın gelişimi ve çözümünde etkili olmadıklarını söyleyebiliriz. Araplar bir araya gelip bölgesel bir olayı çözebilecek yeteneğe fazlaca sahip değil. Olsaydı Suriye konusunda sonuca ulaşabilen adımlar atılırdı. Arap ülkelerinden Suudi Arabistan ve Katar gibi ülkeler Suriye’de muhaliflere destek veriyor. Sorun Suriye’de muhaliflere destek verme sorunu da değil. Bunların müdahaleleri olayı bir bütün olarak görme ve bütünün çözümüne yönelik adımlar atma şeklinde gelişmemektedir. Bunlar Arapları bölgesel aktör yapmaya yetmiyor.

3.6. Avrupa: Konuyu Fransa, İngiltere Almanya diye ülke bazında ele almak yerine genel olarak AB klasmanı şeklinde değerlendirmek fazlaca hatalı olmaz. Neticede AB ülkelerinin Suriye iç savaşındaki tavrı aynı kabul edilebilir. Suriye doğal kaynakları bol, ekonomisi güçlü, parası çok olan bir ülke değildir. Avrupa, bu savaşta en fazla kendi ekonomik büyüklüklerine göre yok hükmünde olan bir ihracat potansiyelini kaybetmiş olabilir. Bu-

nun yanında Suriye’li zenginlerin savaş nedeniyle AB’ye kaçırdıkları para AB ülkelerinin ticaret kaybından oluşan cüzi zararlarından kat kat daha fazladır. AB ülkeleri bu savaştan dolayı ekonomik olarak birşey kaybetmediler. Zaten Suriye’nin ithalatına baktığımızda Saudi Arabistan %21.2, Birleşik Arap Emirlikleri % 10.4, İran %7.7, Çin %7, Irak %6.3, Ukrayna %6.3, Mısır %4.3 (2012). AB ülkelerinin bu listede bulunmadığını görmekteyiz.

Suriye’nin füzelerinin Avrupa ülkelerini tehdit etmesi söz konusu değil. Demekki bu savaşta Avrupa ülkeleri kaybeden değildir. Herhangi bir ekonomik ve askeri kayıpları bulunmamaktadır. Öte yandan bu savaşın olmasından dolayı herhangi bir ekonomik veya askeri kazanımları da yok. AB ülkelerinin olaya yaklaşımlarından siyasi olarak rejim değişikliğinin çok umurlarında olmadığı gibi bir havanın varlığını hissediyoruz. Dünyada Suriye rejiminden daha kötü onlarca devlet ve rejim var.

Öte yandan dünyada yaşanan birçok savaşın, çatışmanın ve huzursuzluğun altında çoğunlukla eskiden atılmış İngiliz tohumlarının etkisi vardır. Ortadoğu’daki çatışmaya müsait yapı İngilizler tarafından tesis edilmiştir, Kuzey Afrikadaki yapıda İngiliz, Fransız ve İtalya etkisi büyüktür. Afganistan’daki huzursuzluğun temeli İngilizler tarafından atılmıştır. Tarih bize ister istemez bu olaydaki İngiliz rolünü araştırmaya yöneltiyor. İster istemez bu noktayı incelemek zorunda kalıyoruz. Ortadoğu’daki hiçbir olayda eğer İngiliz tarihi faktörü dikkate alınmazsa o olay tam olarak incelenmiş sayılmaz. Suriye iç savaşında belki vardır, ama etkili bir İngiliz rolü mevcut durum itibarıyla görülemiyor. Bu işten Avrupa’nın kaybetmediği bir gerçek, kazançlı çıktığını söylemek de kolay değil.

3.7. Rusya ve Çin: İkisi de Suriye’de rejime destek veren ülke. BMGK üyeleri ve her teşebbüste BM’den Suriye için karar çıkmasını

engelliyorlar. Çin Rusya’ya göre etkisi daha az olan bir ülke. Suriye yüzünden ABD ile köprüleri atacak bir politika izlemiyor. Suriye’de belirli bir menfaati bulunuyor ancak bu ABD ile karşı karşıya gelecek düzeyde değil. Rusya BMGK kararlarını veto ederek Suriye’ye yapılması gereken müdahalenin geciktirilmesini sağlıyor. Bu da savaşın uazmasına neden oluyor. Savaşın uazaması kimin işine yarar o da ayrı bir konudur. Rusya ile Suriye müttefik görünüyor. Rusya’nın Suriye’de üsleri bulunuyor ve Suriye Silahlı Kuvvetleri Rus menşeli silahlar kullanıyor. Bu savaş sonunda Suriye rejimi kaybederse Rusya bölgedeki müttefikini kaybedecektir. Suriye’nin ABD ile Rusya arasında üzerinde pazarlık yapılan ve menfaat paylaşmasına gidilecek bir konu olması muhtemeldir.

3.8. ABD: Tartışmasız dünyadaki tek süper güç durumuna gelmiştir. Rusya ekonomik, askeri ve politik olarak bir zamanlar tesis ettiği denge noktasından çok uzaklaşmış ve ABD’yi liderlikte yalnız bırakmıştır. Çin ekonomik olarak büyümesini sürdürmekle beraber askeri olarak ABD seviyesinin çok çok altındadır. Yakın ve tahmin edilebilir vadede ABD’ye askeri olarak dünya liderliğinde ortak olması kolay görülmemektedir. Bu tür olaylar dünyanın gözünü ABD’ye çevirmektedir. ABD’nin liderliği ve gücü bu tür olaylar sayesinde daha fazla hissedilmektedir. Suriye iç savaşı dünyada ABD’nin liderliğini perçinleyen bir enstrüman gibi kullanılmaktadır. BM’lerin acizyeti ABD’yi savaşı durdurabilecek yegane güç haline getirmiştir. Bu açıdan baktığımızda Suriye iç savaşı ABD’nin güç sergilemesine imkan veren bir hadiseymiş gibi görünmektedir.

Suriye’ye ABD veya onun öncülüğünde müdahale ABD’nin dünya liderliği ve güç sergilemesinin yanında Suriye’deki Rus nüfuzunda yok etmesi açısından bir anlam ifade ediyor. Suriyenin ABD eksenine kayması ile bölgede İran yalnızlaştırılmış olacaktır. Ortadoğu

tamamen ABD eksenine kaymış olacaktır. ABD'nin Ortadoğu'da farklı bir politika izlemeye başladığı, Ortadoğu'yu büyük ortadoğu projesi, Arap baharı, Irak, Libya müdahaleleri ile yeniden şekillenlendirmeye çalıştığı bilinmektedir. Suriye'deki bu iç savaşta ABD'nin uzun vadeli planlarını uygulamasının bir aşaması olarak görülebilir.

3.9. İsrail: Bu savaşta doğrudan bir bağı yokmuş gibi bir tutum izlemekte ve algı oluşturmaktadır. Suriye İsrail'in yakın komşusudur. İsrail'in kısa tarihi içinde daha önce Suriye ile defalarca silahlı çatışma yaşanmıştır. İsrail'in bölgedeki en önemli endişesi güvenlik endişesidir.

4. Mevcut durumun tespiti

Bu savaş sonucu bütün ülke tahrip olmuştur. Ekonomi durmuştur. Üretim durmuştur. Her gün evlerin, binaların hatta ibadet yerlerinin bombalandığı bir yerde kim hangi hammadde, hangi sanayi ile hangi üretimi gerçekleştirebilir? Suriye adeta bitirilme noktasına getirilmiştir. Eğitim öğretim durmuştur. Devlet ve devlet otoritesi kalmamıştır. Yüzbinlerce kişi işini, aşını, evini, barkını, malını, mülkünü, terketmiştir. Can güvenliğinin olmadığı bir ortamda hiçbirşey olmaz, olamaz. Suriye'de can güvenliği yoktur.

Öte yandan silahlı devlet gücünün karşısına yine silahlı muhalefet gücü çıkarılmıştır. Irak'ta olduğu gibi dünyada etkin bütün istihbarat teşkilatlarının ajanlarının cirit attığı bir açık meydan haline getirilmiştir. Hizbullah, El Nusra cephesi, El Kaide, Sebbiha gibi ne kadar terör örgütü varsa onlarda Suriye'yi mesken tutmuştur. Bu kadar çok istihbarat örgütü ve bu kadar çok terör örgütünün bulunduğu bir yerde istikrar ve barış beklemek çok gerçekçi bir yaklaşım olmaz. Bu örgütler istikrara değil karşı tarafa daha çok zarar verme ve daha büyük operasyonlar yapma gayreti içindedirler.

Bütün bunlar Suriye'deki sorunu daha da çözümlmez hale getirmektedir.

Hali hazırda Suriye'de temel aktörler olarak muhalifler ve rejim savaşmaktadır, Hizbullah ve El kaide gibi örgütler buna destek vermektedir. Savaş süresince iki tarafı da dengede tutma gayreti göze çarpmaktadır. Savaşın bu kadar uzamasın nedeni çarpışan kuvvetler arasında yaklaşık güç dengesinin bulunmasıdır. Bu dengeyi değiştirebilecek bir dış müdahale veya destek olmadığı takdirde savaşın çok daha uzun sürmesi muhtemeldir. Bu yüzden savaş belirsiz bir süre daha devam edecektir.

Suriye'de sorunun çözülebilmesi için savaşan taraflardan birinin mağlup olması diğerinin ülkeye tam olarak hakim olması gerekmektedir. Buradaki kilit nokta kuvvet dengesinin bir şekilde bozulması ihtiyacıdır. Muvcut durum itibarıyla kuvvet dengesi ufak tefek iniş çıkışlarla devam etmektedir. Muhaliflerin sayıları gün geçtikçe artmaktadır ancak ağır silahlara uçak ve helikopterlere sahip değildir. Rejim kuvvetleri ise hergün kan kaybetmektedir. Ama bunu telafi edebilecekleri ağır silahları, helikopteri uçak ve füzeleri vardır. Herhangi bir dış müdahale olmaması durumunda savaş daha çok yıllar alacak, yüzbinlere ilaveten belki de milyonlar ölebilecektir. Irak'ta savaş nedeniyle 1,5 milyon kişi ölmüştür. Bu duruma son vermenin, akan kanın bir an önce durdurulabilmesinin tek yolu bir dış müdahale ile tarafların birinin gücünün azaltılarak kuvvet dengesinin bozulması ve diğer kuvvetin ülkeye hakim olmasıdır.

5. İç Savaşın değerlendirilmesi

Suriye iç savaşının nedenlerine baktığımızda karşımıza şu tablo çıkıyor. Öncelikle hiçbir uluslararası olay ve güvenlik sorunu tek sebebe dayanmaz. Birçok sebepler bir sonuca götürür. Suriye'deki savaşın da tek sebebi yoktur.

Birçok sebebi vardır. Bu sebepler iki kategoride mütalaa edilir. Birinci kategori sebepler ortam hazırlayan sebepler, ikinci kategorideki sebepler ise olayları başlatan ve yönlendiren sebeplerdir. Ancak bu sebepler arasında bir tanesi varki o başkadır. O sürükleyen, belirleyen, yönlendiren ana sebep durumundadır. Diğer tüm sebeplerin sonuç vermesi ana sebebin tutumuna bağlıdır.

Suriye savaşının da birçok nedeni vardır. Bu nedenlerin aynısını veya benzerlerini birçok ülkede görebiliriz. Mezhep farklılıkları, ekonomik kriz, gelir dağılımındaki adaletsizlik, özgürlük kısıtlamaları gibi sebepler toplumsal olayların nedenleri arasında yer alır. Bunlar gerekli ortamı hazırlar bir başka sebep gelir ve bir kıvılcım ile yangını çıkarır.

Suriye’de ortam zaten her türlü provokasyona müsait. Esasında Türkiye dahil Ortadoğu’daki tüm ülkelerde toplumsal bir çatışma, ayaklanma, huzursuzluk ve iç savaş çıkarmak için gerekli ortam veya altyapı mevcuttur. Eğer hükümetler ülkeyi iyi yönetemezlerse bir kıvılcım ülkeyi iç savaşa kadar sürükleyebilir. Ayrıca Suriye’de ekonomi ve politik yapının hasasiyetleri var ve kırılgan. Yani ortam ziya-desi ile her türlü operasyona müsait.

Bilindiği gibi NATO, Rusya daha doğrusu komünizm tehdidini bahane gösterip üye ülkelerde 1950’li yıllardan itibaren Kont Gerilla, Özel Harp, Gladyo gibi isimler verilen yarı resmi örgütler kurdu. Daha sonra bazı NATO ülkeleri bunu lagv etti, bazılarında hala mevcut. Varlıklarını aynen devam ettiriyorlar. Bu yapının amacı ülke işgal edildiğinde gerilla tipi örgütlenme ve savaş ile ülkeyi düşman işgalinden kurtarmaktı. Daha sonra bu yapının Türkiye’de de başka maksatlarla kullanıldığına dair medyada çok haber çıktı. Bu yapının bazı maksatlara ulaşmak için son derece etkin oldukları, kontrolü elinde tutanlar için bir kuvvet çarpanı oldukları görüldü. Böyle

bir yetenek var iken kontrolü elinde bulunduranlar bundan neden vazgeçsinler? Nitekim vazgeçmiyorlar.

Şebbiha 1975 yılında Suriye’de kurulmuş Gladyo benzeri yarı resmi gizli bir örgüttür. 10.000 civarında mensubu olduğu tahmin edilmektedir. Halkın arasında yapılandırılmıştır. Üyelerinin tamamı nusayridir ve fanatiktir. Suriye’de iç savaşın çıkmasında, provokasyonlarda çok önemli rol oynamıştır. El Nusra 6.000 kişiden oluşuyor ne olduğu belli değil. Bunların aynı merkezden yönetildikleri ve iş savaşı başlattıkları yönünde şüpheler bulunmaktadır. Bu merkezler her iki tarafa da destek vermekte, muhalifler ilerlediğinde rejim yanında, rejim ilerlediğinde muhalifler yanında yer alarak kuvvet dengesinin bozulmamasını sağlamakta, ülkede iç savaşın uazmasına ve ülkenin daha fazla tahrip edilmesine sebebiyet vermektedirler.

6. Kosova Modeli nedir?

6.1. Giriş: Bu günlerde tartışılan konu Suriye rejiminin cezalandırılması konusudur. Zaman ve kuvvet açısından kısıtlı bir hareket mi yapılsın yoksa daha büyük çaplı kesin sonuçlu bir hareket mi yapılsın veya hava hareketi ile beraber kara hareketi de yapılarak ülke işgal mı edilsin senaryoları tartışılmaya başlanmıştır. Bu arada Türk yetkililer tarafından Kosova Modelinin uygulanması konusu ortaya atılmıştır. Suriye’ye yapılması muhtemel hareket tartışmaları bağlamında acaba Suriye’ye Kosova modeli uygulanabilir mi sorusuna cevap aranmaktadır. Bu soruya cevap verebilmek için Kosova modelinin ne olduğunun ve özelliklerinin bilinmesi gerekiyor. Aşağıda Kosova modelinin ne olduğu ve Suriye’ye uygulanıp uygulanamayacağı konusu incelenecektir.

NATO’nun Yugoslavya’da icra ettiği hava hareketi havacılık tarihindeki en önemli hava hareketlerinden biridir. Bu hareket Körfez

savaşı da dahil olmak üzere uygulanmış olan hava hareket konseptlerinin dışında yepyeni bir havacılık konsepti ile icra edilmiştir. Yeni usuller ortaya koymuş var olan usüllerden bazılarını daha öne çıkarmıştır. Bu hareket bünyesinde birçok ilki taşıdığı için literatürde bir model olarak yerini almıştır.

Kosova Hava Herakatı dünya harp tarihinde kara hareketi yapılmaksızın politik hedeflerinin elde edebileceğini başka bir ifade ile savaşın kazanılabileceğini gösteren ilk hava hareketidir. Önceleri sadece satih kuvvetlerinin desteğinde kullanılan hava kuvvetleri 2. Dünya savaşı ile birlikte mukabil (karşı) hava hareketine yönelmiş, satih kuvvetleri ile müşterek olarak harbin kaderini tayin eden öncelikli kuvvet haline gelmiştir. Fakat 1. Körfez hareketi de dahil olmak üzere bu güne kadar hava hareketi tek başına harbi sonuçlandırmaya yeterli olmamıştır. Hava hareketini mutlaka bir kara hareketi takip etmiştir. Harp tarihinde ilk defa Hava kuvvetleri bu hareket ile tek başına harbin kazanılabileceğini gösteren niteliğini sergilemiştir.

Uluslararası her ihtilafta tarafların varmak istedikleri hedefler bulunmaktadır. Bunlara müzakereler yoluyla, kriz tedbirleri alarak, savaşa başvurmada bazı ekonomik, askeri ve siyasi yaptırımlara başvurarak, ambargo, abluka uygulayarak ulaşmaya çalışırlar. Savaş siyasi hedeflere ulaşmak için başvurulması gereken son çaredir. Savaş halinde ise Kosova hareketine kadar eğer deniz var ise deniz savaşları da dahil olmak üzere hava kuvvetleri desteğinde genelde kara hareketleri ile sonuçlanırdı. Zafer süngünün ucundadır sözü buradan kaynaklanmaktadır. Ancak Kosova hareketi gösterdi ki kara hareketi yapmadan da bir savaş başlayıp amacına ulaşabilmektedir. Gelişmiş teknolojik silah sistemleri bugün kara hareketi olmadan savaşın sonucuna ulaşmayı mümkün kılmaktadır. Bu da yoğun ve kesintisiz bir bombardımanı gerektirmektedir.

6.2. Kosova'da Müttefik Kuvvetler Harekati: 24 Mart 1999 günü başlayan NATO Müttefik Kuvvetler Harekati 9 Haziran 1999 günü Sırp'ların NATO şartlarını kabul etmesi ile son bulmuştur. Hava hareketi kesintisiz olarak 78 gün devam etmiştir. NATO herhangi bir kara hareketi yapmadan politik amaçlarını gerçekleştirmiştir. Sırp'ları barış masasına oturtmuş ve şartlarını dikte ettirmiştir.

Harekat boyunca 200.000 saatin üzerinde uçuş gerçekleştirilmiştir. Toplam 912 uçak görev yapmıştır. Uçuşların %65'i ABD tarafından tek başına gerçekleştirilmiştir. 27.410 bomba atılmıştır. Bu da yaklaşık 10.000 ton bombaya tekabül etmektedir.

Hava hareketini takiben 10 Haziran 1999 tarihli BMGK'nin 1299, 1244 ve müteakip kararları ile KFOR isimli NATO birlikleri Kosova'ya savaşılmaksızın girmiş ve burada barışı destekleme hareketi icra etmeye başlamıştır. Kosova'da halen NATO'un KFOR hareketi devam etmektedir. 40.000'ler civarında olan NATO'nun Kosova'daki asker sayısı zaman içinde azaltılarak 5500'e kadar düşürülmüş daha da düşürülmeye devam edilmektedir.

6.3. Kara hareketi yapılmaması: Kosova'da da çokluluslu kara birlikleri bulunmaktadır. Bu harekattan önce kara birlikleri hedef ülkeye savaşılarak girmekte idiler. BM'lerin Kore hareketinde kara birlikleri görev almış, savaşarak hedeflerini elde etmeye çalışmışlardır. ABD kaynaklarına göre Kore savaşında 33.686 ABD askeri ölmüştür. Güney Kore'nin 137.899 askeri ölmüş, 373.599 sivil vatandaşı hayatını kaybetmiştir. Kuzey Kore'nin 400.000 askeri öldüğü tahmin edilmektedir. Türkiye'nin 734 mehmecisi şehit düşmüş, 2147 askeri-miz gazi olmuştur. Bu savaşta tüm tarafların toplam kayıpları 1.2 milyon kişiye ulaşmıştır.

Kara hareketinin riskleri büyüktür ve kayıpları doğası gereği fazla olur. NATO'nun Ko-

sova harekatı kara hareketından dolayı oluşabilecek çok sayıda kaybın önüne geçmiş oldu. Bu açıdan Kosova Hava Harekatı önemli bir modeldir. Her ülke bir savaşta hedefine mümkün olduğunca az zaiyatla ulaşmayı amaçlar. Ancak Kosova harekatına kadar bunun sihirli bir yolu bulunamamıştır. Kosova harekatında müttefikler sadece iki uçak kaybetmiştir. İki kayıp ile hedefine ulaşmış, zafer kazanmıştır. Dünya tarihinde bunun bir örneği yoktur. Dünya, kara harekatı yapılmadan da bazı durumlarda savaştan umulan sunucun elde edilebileceğini görmüştür. Bu demek değildir ki kara harekatına ve Kara Kuvvetlerine gerek kalmamıştır. Bugün bile ABD'nin 546.000 Kara Kuvvetleri personeli bulunmaktadır. Yedekler ile birlikte bu rakam 1.105.000'a ulaşmaktadır. Demek ki kara birliklerine ve kara harekatını ihtiyaç devam etmektedir. Ancak bazı durumlarda kara harekatı yapılmadan da istenilen sonuçlara ulaşılabilir.

Elbette Kosova Hava Harekatının bunun yanında BMGK kararları, NATO Karar mekanizmalarının işleyişi, Fransanın sürekli olarak NATO kararını veto etmesi, harekatın planlanması ve icrası, ülkelerin katılım durumları, harekat esnasında kullanılan yepyeni bir konsept gibi başka farklılıkları da bulunmaktadır. Bunlar geniş olarak izah edilmesi gereken ve belki de başka bir çalışmanın konusu olabilecek hususlardır. Ancak burada Suriye ile ilişkili olabileceği düşüncesi ile kısmen NATO'nun Kosova'da uygulamış olduğu hareket konseptinden de bahsedilmesinde yarar vardır.

6.4. Hava harekat konsepti: Kosova Hava Harekatında ilk günden itibaren askeri hedeflerle birlikte politik ve ekonomik hedeflere de taarruzlar düzenlenmiştir. Önce askeri hedeflerin vurulması, sonra sağlanmış olan daha güvenli ortamdan istifade ederek politik ve ekonomik hedeflere taarruz edilmesi gibi bir yöntem uygulanmamıştır. Askeri, politik ve ekonomik hedeflere eş zamanlı olarak

taarruzlar düzenlenmiştir. Aynı safha içinde hatta aynı gün içinde hava üsleri ve radarlara taarruzlar edilirken, traktör fabrikası, rafineri, elektrik santrali gibi ekonomik hedefler ile sosyalist partinin genel merkez binası, radyo televizyon vericileri gibi politik hedeflere de taarruzlar düzenlenmiştir. Bu uygulama klasik hava harekatı konsepti dışında bir uygulamadır.

Kosova Hava Harekatının en önemli özelliklerinden bir tanesi de düşmanın bir sistem olarak düşünülmesi, sistemi oluşturan önemli parçaların fonksiyonlarını yapamaz hale getirilmesi anlayışıdır. Olaya sistemsel yaklaşımdır. Silahlı Kuvvetler bu sistemin bir parçası olduğu gibi ekonomi, üretim kapasitesi, onarım yeteneği, komuta kontrol ve haberleşme sistemi, ulaştırma sistemi, yönetim, halk gibi unsurlarda bu sistemin bir parçasıdır. Bunlar bir bütün olarak ele alınmak zorundadır. Bir harekatta ülke sisteminin felç edilmesi esastır. Sistemin bir veya birkaç unsurunun çalışmaz hale getirilmesi, amaca ulaşmaya STRATEJİK FELÇ etkisi yaratmaya yetmeyebilir. Stratejik felci hangi ağırlık merkezleri ve hedef kategorileri sağlayacaksa onun seçilmesi ve taarruz edilmesi önemlidir.

6.5. Stratejik felç: Kosova hava harekatı Stratejik felç kavramını daha belirgin bir şekilde literatüre sokmuştur. Bunu da biraz açmakta yarar bulunmaktadır. Bir harbin amacı müzakere, diplomasi veya yaptırım yoluyla hasım tarafa kabul ettirilemeyen politik isteklerin kuvvet kullanarak ve zorla elde edilmesidir. Harbin amacı hasım silahlı kuvvetlerini yok etmek değil karşı tarafa istekleri kabul ettirmektir. Bu yüzden savaş başvurulacak son çaredir.

Savaş ile karşı tarafın dirayetini kırma, savaşma ve direnme arzu ve hevesini yok etmek, ona katlanamayacağı kayıplar verdirerek daha fazla inat ve ısrar etmesini engellemek ve zor-

la isteklerini kabul ettirmek amaçlanmaktadır. Bu onun silahlı kuvvetlerine zarar vererek olur, ülkesine şehirlerine zarar vererek olur, belirli bir toprak parçasını alarak olur, bu ve buna benzer yöntemleri vardır. Stratejik felç ise son zamanlarda ortaya atılan ve düşmanı pes etmeye zorlayan daha az kuvvet ve zaiyat gerektiren bir yöntemdir. Bu yöntemde askeri hedefler ile beraber politik ve ekonomik hedeflere de taarruz edilerek ülkenin topyekün olarak savaş atmosferine girmesi, savaşı, hissetmesi ve yaşaması esas alınır. Bir vatandaşın veya devlet başkanının eşinin evinde oturup TV'den kendi ülkesi ve savaştıkları ülke silahlı kuvvetlerinin birbirine üstünlük kurma çarpışmalarını sanki bir TV oyunu seyrediyor-muş gibi seyretmesi, bu arada klimalı ortamda yemeğini yemesi başkadır, aynı kişilerin elektriğin olmadığı, TV'lerin çalışmadığı, internetin çalışmadığı telefonların çalışmadığı, suların kesik olduğu, benzinin bulunmadığı, eşinden dostundan akrabasından haber alamadığı bir ortamda savaşı yaşaması başkadır. İkinci olarak tasvir edilen ortam Stratejik Felç ortamıdır, bundan herkes etkilenir, halkın ve yöneticilerin savaşa devam azim ve iradesi direnme gücü daha çabuk kırılır. Birinci ortamda devlet başkanı eve geldiğinde eşi bizimkileri TV'den izledim çok güzel savaşıyorlar, devam edin kazanacaksınız der, ikincisinde devlet başkanı eve geldiğinde eşi büyük bir korku ve endişe içinde elektirik yok, sular akıyor, haberleşme kesik, yiyecek sıkıntısı başlamış, aman ne olur bu savaşı bitirin diye baskı yapar.

6.6. Paralel harp: Stratejik felç etkisi yapan ve ilk defa Kosova'da kullanılan hava hareket konseptinin ismi PARALEL HARP konseptidir. Paralel harp konsepti düşmanın politik ekonomik ve askeri hedeflerine stratejik, operatif ve taktik seviyelerde eşzamanlı veya yakın eşzamanlı taarruz şeklinde tanımlanmaktadır.

Genelde klasik harp anlayışında hava kuvvetleri düşmanın hava kuvvetleriyle, kara kuvvetleri. kara kuvvetleriyle; deniz kuvvetleri ise deniz kuvvetleri ile savaşırdı. Fırsat bulduklarında da birbirlerine yardıma giderlerdi. Bu harekatta öyle bir şey olmadığı gibi hedef listesi içine ekonomik ve siyasi hedefler de dahil edilmiş ve hareketin ilk gününden itibaren bombardıman bunlara da yönlendirilmiştir. Örneğin doğal gaz işletme merkezi, petrol depoları ve rafineleri, elektrik santralleri, radyo TV ağları, Miloseviç'in Parti Genel Merkez binası, Savunma Bakanlığı bombalanmıştır. Bunda amaç hedef ülkenin savaşa devam azim ve iradesini kırarak bir an önce teslim olmasını sağlamaktır. Özellikle diktatörlükle yönetilen ülkede ülke felç edilmeden ve diktatörün eli ayağı kesilmeden savaşın sonlandırılması ve amacına ulaşması kolay olmamaktadır.

6.7. Ağırlık Merkezleri: Bir hareketin planlamasında en önemli aşamalardan birisi hedef seçim sürecidir. Doğru hedefler doğru sonuca yanlış hedefler istenmeyen sonuçlara götürür. Bir savaşta düşmanın mutlaka silahlı kuvvetlerinin tamamını yok edilmesi ona ağır kayıplar verilmesi gerekemeyebilir. Bu büyük bir gayret sarfını gerektirir ve maliyeti yüksektir. Verilen zararlar orantılı kayıp verilmesini gerektirir. O bakımdan bir savaşta daha ucuz, daha az kayıpla sonuca nasıl ulaşabiliriz arayışı askeri planlayıcıları ağırlık merkezlerini bulmaya sevk etmiştir. İkinci Dünya savaşında Müttefikler Almanların hergün yüzlerce uçağını düşürüyor Almanlarda bir yenilme emarsi veya uçaklarında eksilme olmuyor. Bunun nedenini araştırmışlar, arkasında güçlü bir Alman silah endüstrisi çıkmış. Alman uçak fabrikalarını vurmadan almanları yenmenin imkansız olduğunu anlamışlar. Ancak bu fabrikaların dağa gömülü olduğu hava taarruzları ile etkilenemeyeceğini ortaya çıkmış. Ne yapabiliriz arayışı bunların enerji kaynağı olan kömürlerini kesilime yönlendirmiş, kömür yatakları çok, bombalama ile bitmez, sonuçta

bu kömürlerin trenler ile iki köprüden geçirilerek fabrikalara götürüldüğünü tespit etmişler. Bu iki köprüyü havaya uçurmak suretiye Alman havacılık sanayini çalışamaz, yeteri kadar uçak üretemez ve nihayetinde savaşıma hale getirmişler. Burada amaç Almanları yenmek. Hergün yüzlerce uçak ve pilot kaybederek yüzlerce uçağı düşürmeye çalışmak ta bir yol, sadece iki köprüyü vurmak ta bir yol. İkisinde aynı sonuca varıyor. Hiç kuşkusuz iki köprüyü vurmak çok daha masrafsız ve kazançlı bir çözümdür. Ağırlık merkezi anlayışı buradan kaynaklanmış ve geliştirilerek model haline getirilmiştir. Kosoava Hava Harekatında da etkili bir şekilde uygulanmıştır.

İçinde bulunduğumuz çağ tarihte eşine rastlanmamış değişikliklere sahne olan bir çağdır. Bu değişikliklerin temelinde yatan ana faktör ise hiç şüphesiz teknolojidir. Zaten içinde bulunduğumuz çağın onlarca isminden bir tanesi de olaganüstü değişiklikler çağıdır. Bu da teknoloji sayesinde olmuştur. Harp sanayi veya savunma sanayi yüksek teknolojinin en fazla kullanıldığı bir alandır. Modern harp silah ve vasıtaları özellikle hava harp harp silah ve vasıtaları ileri teknoloji ürünüdür. 2. Dünya savaşında bir nokta hedefini tahrip edebilmek için 9070 adet bomba atılması gerekirken, Kore ve Viyetnam savaşlarında bir nokta hedefi için 176 bombaya ihtiyaç duyulmuş, Körfez harekatında ise 1 bomba yeterli olmuştur. Cruise füzeleri 1000 millik menzilde 3 metre hata ile hedefini tahrip edebilmektedir. Bu savaşta kullanılan laser güdümlü bombaların vuruş ihtimali %99, elektro optik güdümlü bombaların vuruş ihtimali %80 mertebesinde olmuştur. Eski hareket anlayışlarının tersine bir hedefi tahrip etmek için kaç uçak gerekir sorusu yerini bir uçakla kaç hedefi tahrip edebiliriz hesaplamalarına bırakmıştır. Bu harekatta özellikle ABD'nin B-2, F-117 ve F-15 uçaklarına çok hedefli görevler verilmiştir. Bu teknolojik gelişme sayesinde hava gücü artık tek başına bir savaşı sonlandırabilecek yete-

neklere kavuşmuştur. Kosova hava harekatı bunu fiilen ispat etmiştir.

6.8. Değerlendirme: Harp tarihi göstermektedir ki silah sistemlerini ve teknolojisini yenileyen taraf değil teknolojik gelişmelere bağlı olarak hareket konseptini değiştiren taraf harbi kazanmaktadır. Kosova harekatının zaferle sonuçlanmasında teknolojik üstünlüğün yanı sıra hareket konseptinin de değiştirilmiş olmasının büyük rolü bulunmaktadır.

Kosova modeli özet olarak farklı bir hareket konsepti ile yoğun ve sürekli hava bombardımanı yaparak savaşı kazandıran ve kara harakatına ihtiyaç bırakmayan bir modeldir. Stratejik felç, ağırlık merkezleri, paralel harp konsepti, sistem yaklaşımı gibi kavramları literatüre anlamlı bir şekilde sokmuştur.

7. Kosova Modeli Suriye'ye uygulanabilir mi?

Bu soruya cevap vermeden önce bir analiz yapılmasında yarar bulunmaktadır. Birincisi bu harekatı veya Suriye'ye karşı bir askeri operasyonu kim yapabilir. Arap ülkeleri? Mümkün değil. Türkiye? Tek başına böyle bir riskin içine girmez. Batı ülkeleri ABD olmadan girmezler. NATO ABD' istemeden olmaz. O halde geriye sadece ABD kalmaktadır. Suriye'ye bir askeri operasyon ancak ABD tarafından veya onun liderliğinde yapılabilir. ABD'nin savunma teknolojisinin dünyanın en ileri teknolojisi olduğu herkes tarafından kabul edilmektedir. Dünya savunma harcamalarının yarısını tek başına yaptığı da göz önüne alınırsa ABD'nin tek başına, koalisyon ve NATO desteği ile Kosova modeli türü bir harekatı yapabilecek yeteneğinin olduğu görülmektedir. Bu yeteneğini kullanır mı yoksa kullanmaz mı o ayrı bir tartışma konusudur.

Konunun detaylarına indiğimizde Kosova'da yoğun hava bir bombardıman vardı, ABD'nin

Suriye'ye yönelik hareketinde aynı derecede yoğunluk beklemek pek gerçekçi bir beklenti olmaz. Çünkü ABD'nin söylemleri hareketin mahdut hedefli ve sınırlı süreli olacağı yönünde gelişmektedir. Eğer ABD, rejimi değiştirmek gibi bir niyet ile harekate başlasa yoğun bir bombardımana ihtiyaç duyulabilecekti. Ancak ABD sadece Esad'ı cezalandırmak için hareketi yapacağını söylemektedir. ABD'nin veya uluslararası toplumun Kosoava hava Harekatında olduğu gibi Esad'a dikte ettireceği şartları henüz yoktur. Komuoyu ile paylaşılan sadece kimyasal silahları kullanmamasıdır. Esad'a iç savaşı durdur, şu veya bu bölgeden çekil, kimyasal silahların tamamını imha et, savaş uçaklarını uçurma, BM gözlemcilerinin tüm ülkede bulunmasına izin ver gibi ateskes şartları henüz oluşturulmamıştır. Bu yönde bir ultimatoma verilmemiştir. Bu açıdan muhtemel Suriye operasyonu Kosova modelinden farklılık içerecektir. Hava hareketi zaman ve hedefler açısından limitli olacaktır.

Diğer bir yön ise Kosova'da savaştan sonra NATO'nun kara birlikleri bölgeye girdi. Bu harekatta bir kara karekatı öngörülüyor ve beklenmiyor. Belki bir tampon bölge oluşturulabilir veya uçuşa yasak bölge ihdas edilebilir. Ancak uçuşa yasak bölge ihdas edebilmek için önceden Suriye rejimine şu alanlarda uçmayacaksın gibi bir taleple gidilmesi, uyulmadığı takdirde ikaz edilmesi gibi ön işlemlerin yapılması gerekirdi. Şimdiye kadar ABD de dahil hiç bir ülke Suriye'ye şu bölgelerde uçuşma şeklinde bir talepte veya zorlamada bulunmamıştır.

Diğer bir farklılık ise Kosova hareketinde paralel harp konsepti uygulanmıştır. Yugoslavyanın politik, askeri ve ekonomik hedeflerine eş zamanlı taarruzlar yapılmıştır. Bu harekatta ABD sadece silah sitemlerini hedef alacaktır. Ekonomik hedeflere taarruz edilmesi beklenmiyor. Zira Suriye'de taarruz edilecek

ekonomik hedef kalmamıştır. Zaten durma noktasına gelmiş bir ekonomide ayakta kalan tesislerin de bombalanması Esad'dan ziyade Suriye halkının cezalandırılması anlamına gelecektir.

Siyasi hedeflere taarruz etmeyeceklerini kendileri söyledi. ABD bizim rejimi değiştirmek gibi bir hedefimiz yoktur açıklamasını birkaç defa yaptı. Bunun anlamı politik hedeflere taarruz edilmeyeceğidir. Geriye bir tek askeri hedefler kalıyor. Bu yönüyle de ABD müdahalesi Kosova modelinden yine farklılıklar içerecektir.

ABD bu hareketi tek başına mı yapacak. Bunu yapabilecek gücü var ancak bu seçeneği tercih etmeyecektir. Uluslararası meşruiyeti artırmak bakımından yanına bir koalisyon alacaktır. İngiltere, Fransa, Hollanda; İtalya gibi ülkeler ABD ile birlikte hareket etmekten hoşlanan ülkelerdir. Türkiye'de her türlü koalisyonu hazır olduğunu ifade etmiştir. Bu hareket bir koalisyon hareketi olacaktır.

ABD'nin yapacağı taarruzlardan sonra Suriye'de bir kara hareketine ihtiyaç bulunmuyor. Suudi Arabistan Silahlı Kuvvetlerinin Komutanları Arap, yardımcılarını veya danışmanları ABD'lidir. Harp Akademilerinde ABD müfredatı okunur. Birleşik Arap Emirliklerinin savaş uçaklarında kendi pilotları ancak ABD'li pilotlar ile uçabilir. Bu ülkelerin Silahlı Kuvvetleri tamamen ABD'nin kontrolündedir. Suriye de ileride tekrar kimyasal silahlara ve füzeler sahip olmaması için muhtemelen savaştan sonra ABD denetiminde veya danışmanlığında bir silahlı kuvvetler oluşturulacaktır.

Savaş sonrası başarıları destekleme türü bir hareket olabilir mi? Sorusu akla gelebilir. ABD'nin buna ihtiyacı yok. Ancak, Pakistan, Türkiye, Endonezya gibi bazı İslam ülkelerinden oluşan bir barış gücü teşkil etmeye ön ayak olabilirler. Tampon bölge, uçuşa yasak

bölgeler oluşturulabilir. Bunlar bu savaşta bir amaç değildir, taktik konular hüviyetindedir.

Sonuç

Suriye’de devam etmekte olan içsavaş Ortadoğunun mevcut sorunlarına uzun vadeli bir sorun daha ilave etmiştir. Su savaşın kısa sürede bitmesini beklemek gerçekçi olmayacaktır. ABD’nin olası müdahalesinin de bu savaşın bitirme ihtimali düşüktür. Çünkü ABD süresi ve ölçüsü sınırlı bir hareket düğündüğünü ifade etmektedir. Kaldıkı savaş bitse bile Suriye’nin

istikrara kavuşması belki onlarca yıla ihtiyaç gösterecektir. Doğal kaynakları da limitli olan Suriye’nin kendini toparlaması ve kalkınması daha uzun süre alacaktır. Ortadoğu malesef daha uzun yıllar sorunlar manzumesi olamaya devam edecektir.

Türkiye bu savaşta komşu olma münasebetiyle en fazla etkilenenler arasındadır. Bu savaşın olumsuz etkileri özellikle Güneydoğu Anadolu bölgesinde varlığını uzun yıllar hissettirecektir. Suriye daha çok yazılacak ve çok tartışılacaktır.

ORSAM RAPORLARI

ORSAM Rapor No: 1 Mart 2009 Deniz Haydutluğu ile Mücadele ve Türkiye'nin Konumu: Somali Örneği (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 12 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 2 Şubat 2010 Rusya Federasyonu'nun Bakışı: Irak Faktörünün Türkiye'nin Ortadoğu Politikasına Etkisi (1990-2008) (Tr - Rus)	ORSAM Rapor No: 21 Kasım 2010 Irak'tan İrağa: 2003 Sonrası Irak'tan Komşu Ülkelere ve Türkiye'ye Yönelik Göçler (Tr)	ORSAM Rapor No: 30 Şubat 2011 Kerkük'te Mülk Anlaşmazlıkları: Saha Araştırmalarına Dayalı Bir Çalışma (Tr)
ORSAM Rapor No: 2 Nisan 2009 60. Yılında Nato ve Türkiye (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 13 Şubat 2010 7 Mart 2010 Irak Seçimleri Öncesi Şii Kökenli Parti ve Seçmenlerin Politik Davranışlarının Analizi (Tr)	ORSAM Rapor No: 22 Ocak 2011 Türkiye-Yemen İlişkileri ve Yemen'deki Türkiye Algısı (Tr - Eng - Ar)	ORSAM Rapor No: 31 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 7 Mart 2011 Afganistan ve Pakistan'da Yaşanan Gelişmeler ve Uluslararası Güvenliğe Etkileri (Tr)
ORSAM Rapor No: 3 Mayıs 2009 Irak'ın Kilit Noktası: Telafer (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 14 Şubat 2010 Seçim Öncesi Irak'ta Siyasal Durum ve Seçime İlişkin Beklentiler (Tr)	ORSAM Rapor No: 23 Ocak 2011 Katar-Irak-Türkiye-Avrupa Doğal Gaz Boru Hattı Projesi Mümkün mü? (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 32 Mart 2011 Suudi Arabistan'da Şii Muhalefet Sorunu ve Etkileri (Tr)
ORSAM Rapor No: 4 Temmuz 2009 2009 Lübnan Seçimleri: Kazananlar, Kaybedenler ve Türkiye (Tr)	ORSAM Rapor No: 15 Mart 2010 Orsam Heyetinin 7 Mart 2010 Irak Seçimlerine İlişkin Gözlem Raporu (Tr)	ORSAM Rapor No: 24 Ocak 2011 Kuveyt Emirliği: Savaş ve Barış Arasındaki El Sabah İktidarı ve Türkiye ile İlişkiler (Tr)	ORSAM Rapor No: 33 Mart 2011 Irak'ta Türkmen Varlığı (Tr)
ORSAM Rapor No: 5 Ağustos 2009 Türkiye-Lübnan İlişkileri: Lübnanlı Dinsel ve Mezhepsel Grupların Türkiye Algılaması (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 16 Nisan 2010 Oman Sultanlığı: Arap Yarımadasında Geleneksel ile Modernite Arasında Bir Ülke (Tr)	ORSAM Rapor No: 25 Ocak 2011 Hukuki ve Siyasi Yönleriyle Güvenlik Konseyi'nin İran Ambargosu (Tr)	ORSAM Rapor No: 34 Mart 2011 Irak'ta Türkmen Basını (Tr - Ar)
ORSAM Rapor No: 6 Kasım 2009 Tuzhurmatu Türkmenleri: Bir Başarı Hikayesi (Tr - Eng - Ar)	ORSAM Rapor No: 17 Nisan 2010 7 Mart 2010 Irak Parlamento Seçim Sonuçlarının ve Yeni Siyasal Denklemin Değerlendirilmesi (Tr)	ORSAM Rapor No: 26 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 5 Şubat 2011 Kırgızistan'da Son Gelişmeler: Dün, Bugün, Yarın (Tr - Rus)	ORSAM Rapor No: 35 Mart 2011 Irak'ta Mevcut Siyasal Durum ve Önemli Siyasal Gelişmeler (Tr)
ORSAM Rapor No: 7 Kasım 2009 Unutulmuş Türkmen Diyarı: Diyala (Tr - Eng - Ar)	ORSAM Rapor No: 18 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 3 Mayıs 2010 Komşuluktan Stratejik İşbirliğine: Türk-Rus İlişkileri (Tr - Rus)	ORSAM Rapor No: 27 Şubat 2011 Mısır Devriminin Ayak Sesleri: Bir Devrin Sonu mu? (Tr)	ORSAM Rapor No: 36 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 1 Mart 2011 Eu's Water Framework Directive Implementation in Turkey: The Draft National Implementation Plan (Eng)
ORSAM Rapor No: 8 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 1 Aralık 2009 Karadeniz'in Bütünleşmesi İçin Abhazya (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 19 Eylül 2010 Türkiye'ye Yönelik Türkmen Göçü ve Türkiye'deki Türkmen Varlığı (Tr)	ORSAM Rapor No: 28 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 6 Şubat 2011 Uluslararası Deniz Hukukunda Kıyı Devletlerinin Gemilere El Koyma Yetkisinin Sınırları: Gürcistan'ın Karadeniz'de Seyreden Gemilere El Koyması (Tr)	ORSAM Rapor No: 37 Mart 2011 Tunus Halk Devrimi ve Sonrası (Tr)
ORSAM Rapor No: 9 Ocak 2010 Yemen Sorunu: Bölgesel Savaş Doğru mu? (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 20 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 4 Ekim 2010 Kırgızistan'da Mevcut Durum, İktidar Değişiminin Nedenleri ve Kısa Vadeli Öngörüler (Tr)	ORSAM Rapor No: 29 Şubat 2011 Tunus Halk Devrimi ve Türkiye Deneyimi (Tr)	ORSAM Rapor No: 38 Mart 2011 Libya Savaşı, Uluslararası Müdahale ve Türkiye (Tr)
ORSAM Rapor No: 10 Yemen İç Savaşı: İktidar Mücadelesi, Bölgesel Etkiler ve Türkiye ile İlişkiler (Tr - Eng)			ORSAM Rapor No: 39 Mart 2011 Tarihten Günümüze Libya (Tr)
ORSAM Rapor No: 11 Şubat 2010 Unutulan Türkler: Lübnan'da Türk Varlığı (Tr - Eng - Ar)			

ORSAM Rapor No: 40 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 2 Mart 2011 İklim Değişiminin Güvenlik Boyutu ve Ortadoğu'ya Etkileri (Tr)	ORSAM Rapor No: 49 Mayıs 2011 Orsam Söyleşileri - 2 Irak Türkmenleri-1 (Tr)	ORSAM Rapor No: 58 Temmuz 2011 Karikatürlerin Dilinden 12 Haziran 2011 Türkiye Genel Seçimlerinin Ortadoğu'daki Yansımaları (Tr)	ORSAM Rapor No: 68 Eylül 2011 Karikatürlerde Usame Bin Ladin Operasyonu ve Yankıları (Tr)
ORSAM Rapor No: 41 Mart 2011 Karikatürlerin Dilinden Irak'ı Anlamak-1 (Tr)	ORSAM Rapor No: 50 Mayıs 2011 Orsam Söyleşileri - 3 Iraklı Kürt Yetkililer, Akademisyenler ve Gazeteciler-1 (Tr)	ORSAM Rapor No: 59 Temmuz 2011 Karikatürlerin Dilinden Irak'ı Anlamak - 2 (Tr)	ORSAM Rapor No: 69 Eylül 2011 Karikatürlerin Dilinden Irak'ı Anlamak - 4 (Tr)
ORSAM Rapor No: 42 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 3 Nisan 2011 Nil Nehri Havzasının Hidropolitik Tarihi ve Son Gelişmeler (Tr)	ORSAM Rapor No: 51 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 8 Mayıs 2011 75. Yılında Montrö Boğazlar Sözleşmesi Karadeniz'in Değişen Jeopolitiği Çerçevesinde (Tr)	ORSAM Rapor No: 60 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 6 Temmuz 2011 Mekong Nehri Sulanı Üzerinde İşbirliği ve İhtilaf (Tr-Eng)	ORSAM Rapor No: 70 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 10 Eylül 2011 XXI. Yüzyılda Rusya ve Türkiye'nin İran Politikaları (Tr - Rus)
ORSAM Rapor No: 43 Nisan 2011 Kuzey Irak'ın Sosyal-Siyasal Yapısı ve Kürt Bölgesel Yönetimi'nin Türkiye ile İlişkileri (Tr)	ORSAM Rapor No: 52 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 9 Mayıs 2011 Afganistan ve Bölgesel Güvenlik (Ortadoğu, Orta ve Güney Asya, Rusya Federasyonu) (Tr - Rus)	ORSAM Rapor No: 61 Temmuz 2011 Antalya'da 1-2 Haziran 2011 Tarihlerinde Gerçekleşen "Suriye'de Değişim Konferansı" nın Tam Deşifresi (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 71 Eylül 2011 Gazze Sorunu: İsrail Ablukası, Uluslararası Hukuk, Palmer Raporu ve Türkiye'nin Yaklaşımı (Tr)
ORSAM Rapor No: 44 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 4 Nisan 2011 Meriç Nehri Havzası Su Yönetimi'nde "Uluslararası İşbirliği" Zorunluluğu (Tr)	ORSAM Rapor No: 53 Mayıs 2011 Madagaskar: Bağımsızlığın 50. Yılında Kazanımlar, Kaçan Fırsatlar ve Türkiye ile İlişkiler (Tr)	ORSAM Rapor No: 62 Ağustos 2011 Karikatürlerin Dilinden Irak'ı Anlamak - 3 (Tr)	ORSAM Rapor No: 72 Eylül 2011 Ortadoğu Ülkelerine Dair İstatistikler (Tr)
ORSAM Rapor No: 45 Nisan 2011 Suriye'de Demokrasi mi İç Savaş mı? : Toplumsal-Siyasal Yapı, Değişim Senaryoları ve Sürecin Türkiye'ye Etkisi (Tr)	ORSAM Rapor No: 54 Mayıs 2011 Iraklı Grupların Temel Siyasi Sorunlara Bakışı ve Türkiye İle İlişkiler: Saha Araştırmasına Dayalı Bir Çalışma (Tr)	ORSAM Rapor No: 63 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 7 Ağustos 2011 Görünmez Stratejik Kaynak: Sınıraşan Yeraltı Suları (Tr)	ORSAM Rapor No: 73 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 11 Ekim 2011 Anadolu Etki Alanı (Tr-Eng)
ORSAM Rapor No: 46 Mayıs 2011 Suriye'de İktidar Mücadelesi, Uluslararası Toplumun Tepkisi ve Türkiye'nin Konumu (Tr)	ORSAM Rapor No: 55 Haziran 2011 Suriye Muhalefeti'nin Antalya Toplantısı: Sonuçlar, Temel Sorunlara Bakış ve Türkiye'den Beklentiler (Tr)	ORSAM Rapor No: 64 Ağustos 2011 AK Parti'nin 12 Haziran 2011 Genel Seçimindeki Zaferi (Tr - Ar)	ORSAM Rapor No: 74 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 12 Ekim 2011 Ukraine in Regress: The Tymoshenko Trial (Eng)
ORSAM Rapor No: 47 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 5 Mayıs 2011 Türkiye-Suriye İlişkileri: Sınıraşan Sularda Örnek İşbirliği Olarak Asi Dostluk Barajı (Tr)	ORSAM Rapor No: 56 Haziran 2011 Seçimler ve Ak Parti'nin Tecrübesi (Tr - Ar)	ORSAM Rapor No: 65 Ağustos 2011 Karikatürlerin Dilinden Arap Baharı - 1 (Tr)	ORSAM Rapor No: 75 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 13 Ekim 2011 Kazaklar ve Kazakistanlılar (Tr)
ORSAM Rapor No: 48 Mayıs 2011 Orsam Söyleşileri - 2 Iraklı Araplar, Azınlıklar ve Akademisyenler-1 (Tr)	ORSAM Rapor No: 57 Haziran 2011 12 Haziran 2011 Türkiye Genel Seçimlerinin Ortadoğu Ülkelerindeki Yansımaları (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 66 Ağustos 2011 Karikatürlerin Dilinden Libya İç savaşı ve Uluslararası Müdahale - 1 (Tr)	ORSAM Rapor No: 76 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 14 Ekim 2011 İtalya'da Unutulmuş Türk Varlığı: Moena Türkleri (Tr - It)
		ORSAM Rapor No: 67 Ağustos 2011 Somali: Bir Ulusun Yok Oluşu ve Türkiye'nin İnsani Yardım Girişimi (Tr)	ORSAM Rapor No: 77 Ekim 2011 ABD'nin Çekilmesinin Ardından Irak Politikasının Bölgesel, Küresel Etkileri ve Türkiye'ye Yansımaları (Tr)

ORSAM Rapor No: 78
ORSAM Su Araştırmaları
Programı Rapor No: 8
Ekim 2011
Türkiye’de ve İsrail’de Yapay
Sulak Alanlar ile Atıksu Artımı ve
Atıksuyun Sulama Amaçlı Olarak
Tekrar Kullanımı
(Tr)

ORSAM Rapor No: 79
Ekim 2011
Yaklaşan Seçim Öncesi Tunus’ta
Siyasal Denklemler
(Tr)

ORSAM Rapor No: 80
Ekim 2011
Karikatürlerin Dilinden Irak’ı An-
lamak - 5
(Tr)

ORSAM Rapor No: 81
BLACK SEA INTERNATIONAL
Rapor No: 15
Ekim 2011
Büyük Güçlerin Afganistan
Politikaları
(Tr-Eng)

ORSAM Rapor No: 82
BLACK SEA INTERNATIONAL
Rapor No: 16
Ekim 2011
Bölge Devletlerinin Perspektifin-
den Afganistan
(Tr-Eng)

ORSAM Rapor No: 83
Kasım 2011
Suriye’de Değişimin Ortaya
Çıkardığı Toplum: Suriye Türk-
menleri
(Tr)

ORSAM Rapor No: 84
ORSAM Su Araştırmaları
Programı Rapor No: 9
Kasım 2011
Somali’nin Açlık Felaketi: “Siyasi
Kuraklık” mı Yoksa Doğal Afet
mi?
(Tr-Eng)

ORSAM Rapor No: 85
Kasım 2011
Suriye Politik Kültüründe Tarihsel
Pragmatizm, Beşar Esad Dönemi
Suriye Dış Politikası ve Türkiye-
Suriye İlişkileri
(Tr)

ORSAM Rapor No: 86
Kasım 2011
Geçmişten Günümüze Irak Türk-
men Cephesi’nin Yapısı ve İdari
Durumu
(Tr)

ORSAM Report No: 87
Kasım 2011
Turkmen in Iraq and Their Flight:
A Demographic Question?
(Eng)

ORSAM Rapor No: 88
Kasım 2011
Irak’ta Bektaşilik (Türkmenler –
Şebekler – Kakailer)
(Tr)

ORSAM Rapor No: 89
Kasım 2011
Değişim Sürecindeki Fas
Monarşisi: Evrim mi? Devrim mi?
(Tr)

ORSAM Rapor No: 90
Kasım 2011
Arap Dünyasının İstisnai Krallığı:
Yerel Aktörler ve Arap-İsrail
Uyuşmazlığı Çerçevesinde Ürdün
Krallığı’nın Demokratikleşme
Deneyimleri
(Tr-Eng)

ORSAM Rapor No: 91
Aralık 2011
Türkiye ve Arap Birliği’nin
Suriye’ye Yaptırım Kararları ve
Olası Sonuçları
(Tr)

ORSAM Rapor No: 92
Aralık 2011
Irak’ta İhtilafli Bölgelerin Durumu
(Tr)

ORSAM Report No: 93
ORSAM Water Research Pro-
gramme Report: 10
December 2011
Turkey and Wfd Harmonization: A
Silent, But Significant Process
(Eng)

ORSAM Rapor: 94
Aralık 2011
Türkiye-Fransa Krizinde Algının
Rolü: Fransızların Türkiye Algısı
(Tr)

ORSAM Rapor No: 95
Aralık 2012
Karikatürlerle Arap Baharı – 2
(Tr)

ORSAM Rapor No: 96
Aralık 2011
Karikatürlerin Dilinden Irak’ı An-
lamak – 6
(Tr)

ORSAM Rapor No: 97
Ocak 2012
Karikatürlerin Dilinden Irak’ı An-
lamak – 7
(Tr)

ORSAM Rapor No: 98
BLACK SEA INTERNATIONAL
Rapor No: 17
Ocak 2012
Kırgızistan’da Cumhurbaşkanlığı
Seçimi ve Türkiye ile İlişkilerine
Etkisi
(Tr)

ORSAM Rapor No: 99
Ocak 2012
Türk Siyasal Partilerinin
Hatay’daki Suriyeli Sığınmacılar
Konusundaki Açıklamaları ve
Hatay’daki Siyasi Parti Tem-
silcileri ile Hareketlerin Suriye
Olaylarına Yaklaşımları
(Mart-Aralık 2011)
(Tr)

ORSAM Rapor No: 100
Ocak 2012
Irak İstatistikleri
(Tr)

ORSAM Rapor No: 101
ORSAM Su Araştırmaları
Programı Rapor No: 11
Ocak 2012
Emniyetli İçme Suyu ve Sanita-
syon Hakkı
(Tr)

ORSAM Rapor No: 102
Ocak 2012
Irak Hangi Şartlarda, Nasıl Par-
çalanabilir?: En Kötüye Hazırlıklı
Olmak
(Tr – Eng)

ORSAM Rapor No: 103
Ocak 2012
Irak’ta Petrol Mücadelesi: Çok
Uluslu Şirketler, Uluslararası
Anlaşmalar ve Anayasal
Tartışmaların Işığında Bir Analiz
(Tr)

ORSAM Rapor No: 104
ORSAM Su Araştırmaları
Programı Rapor No: 12
Şubat 2012
Sınırdaşan Akiferler Hukuku
Taslak Maddeleri Üzerine Bir
Değerlendirme
(Tr – Eng)

ORSAM Rapor No: 105
Şubat 2012
Irak Hukuk Mevzuatında
Azınlıkların Siyasal Hakları
(Tr)

ORSAM Rapor No: 106
Şubat 2012
Irak Hukuk Mevzuatında
Azınlıkların Siyasal Hakları
(Tr)

ORSAM Rapor No: 107
Şubat 2012
Uluslararası Hukuk ve Irak
Anayasası Açısından Azınlıkların
İnsan Hakları
(Tr)

ORSAM Rapor No: 108
Şubat 2012
Ekonomik İşbirliği Teşkilatı’nın
(EİT) Geleceği
(Tr - Eng)

ORSAM Rapor No: 109
Şubat 2012
Türkiye’nin Yükselişi ve “Bric”
Bölgesi
(It)

ORSAM Rapor No: 110
ORSAM Su Araştırmaları
Programı Rapor No: 13
Mart 2012
İran’da Su Kaynakları ve Yönetimi
(Tr)

ORSAM Rapor No: 111
Mart 2012
Suriye Kürt Muhalefetine Eleştirel
Bir Bakış
(Tr)

ORSAM Rapor No: 112
Mart 2012
İran İslam Cumhuriyetinde
Anayasal Sistem ve Siyasi
Partiler
(Tr)

ORSAM Rapor No: 113
BLACK SEA INTERNATIONAL
Rapor No: 18
Nisan 2012
Mongolia: A Developing Democ-
racy and a Magnet for Mining
(Eng)

ORSAM Rapor No: 114
Nisan 2012
Karikatürlerle Suriye Sorununun
Anlamak - 8
(Tr)

ORSAM Rapor No: 115
Nisan 2012
Suriye’de Güvenli Bölge
Tartışmaları: Türkiye Açısından
Riskler, Fırsatlar ve Senaryolar
(Tr - Eng)

ORSAM Rapor No: 116
ORSAM Su Araştırmaları
Programı Rapor No: 14
Nisan 2012
Fayda Paylaşımı Kavramı, Teorik
Altyapısı ve Pratik Yansımaları
(Tr - Eng) ORSAM

Rapor No: 117 Nisan 2012 Musul'a Yatırım Geleceği Yatırım Demektir (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 126 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 16 Temmuz 2012 Yeni Çerçeve Su Kanunu'na Doğru: Su Kanunu Taslağı Üzerine Notlar (Tr)	ORSAM Rapor No: 136 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 28 Kasım 2012 Türk-Ukrayna İlişkilerinde Entegrasyon Faktörü Olarak Türk-Kırım Münasebetleri (Tr - Rus)	Rapor No: 146 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 30 Ocak 2013 2013 Yılında Avrasya: Siyasi ve Ekonomik Analiz (Eng)
ORSAM Rapor No: 118 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 19 Mayıs 2012 Ukrayna - Türkiye Ticari - Ekonomik Münasebetlerinin Analizi (Tr - Rus)	ORSAM Rapor No: 127 Ağustos 2012 Suriye'de Kürt Hareketleri (Tr)	ORSAM Rapor No: 137 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 29 Aralık 2012 Belarus'un Enerji Politikası ve Belarus'un Rusya ve AB ile Enerji Alanında Geliştirdiği İşbirliği (1992-2011) (Tr - Rus)	ORSAM Rapor No: 147 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 31 Ocak 2013 Kültürler Arası Diyalog: İdil Ural Bölgesinden Büyük Litvanya Knezliğine Belarus-Litvanya Tatarları (Tr - Rus)
ORSAM Rapor No: 119 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 20 Mayıs 2012 Bölgesel Gelişimin Trend ve Senaryolarının Araştırılmasındaki Araç: Jeopolitik Dinamikler (Tr - Rus)	ORSAM Rapor No: 128 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 24 Eylül 2012 Günümüz Şartlarında Türkiye - Belarus Ekonomik Münasebetlerinin Gelişimi (Tr - Rus - Eng)	ORSAM Rapor No: 138 Aralık 2012 Birlik mi, PYD'nin Güç Gösterisi mi? Erbil Anlaşmasından Sonra Suriye Kürt Dinamikleri (Tr)	ORSAM Rapor No: 148 Ocak 2013 Uluslararası Politika ve Uygarıklar (Uygarıklar Çatışması ve Diyalog) (Tr - Eng)
ORSAM Rapor No: 120 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 21 Mayıs 2012 Kazakistan Siyasi Sisteminin Gelişimi: 2012 Parlamento Seçimleri (Tr)	ORSAM Rapor No: 129 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 25 Eylül 2012 Belarus-Türkiye: Devletlerarası İşbirliğinin Pozitif Dinamikleri (Tr - Rus - Eng)	ORSAM Rapor No: 139 Aralık 2012 Suriye'de Kürtler Arası Dengeler, Rejim Muhafızları ve Türkiye: Çatışma-İstikrar Ayrımındaki İlişkiler Örneği (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 149 Şubat 2013 David Cameron ve AB: Dönüşü Olmayan Karar (Eng)
ORSAM Rapor No: 121 Mayıs 2012 Musul'da Yerel Siyaset ve Irak Siyasetinde Yeni Dinamikler (Saha Çalışması) (Tr - Eng - Ger)	ORSAM Rapor No: 130 Kasım 2012 Suriye Çerkesleri (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 140 Aralık 2012 Kuzey Irak'ta İç Siyasal Dengeler ve Stratejik İttifak'ın Geleceği (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 150 Mart 2013 Suriye Türkmenleri: Siyasal Hareketler ve Askeri Yapılanma (Tr - Eng)
ORSAM Rapor No: 122 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 15 Mayıs 2012 Irak'ta Su Kaynakları Yönetimi (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 131 Kasım 2012 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 26 "Üçüncü Dalga": Postmodernizmin Jeopolitiği (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 141 Aralık 2012 Irak'ta Türkmen Eğitiminin Durumu (Tr)	ORSAM Rapor No: 151 Nisan 2013 Irak Kürdistan Bölgesi'nde Demokrasi Süreci ve Sorunları (Tr - Eng)
ORSAM Rapor No: 123 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 22 Haziran 2012 Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi (Tr)	ORSAM Rapor No: 132 Kasım 2012 Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun Kerkük Ziyareti (Tr)	ORSAM Rapor No: 142 Ocak 2013 President Obama's Second Term: Domestic and Foreign Challenges (Eng)	ORSAM Rapor No: 152 Nisan 2013 Irak'ta 2013 Yerel Seçimlerine İlişkin Temel Veriler (Tr)
ORSAM Rapor No: 124 Temmuz 2012 Türkiye Afrika'da: Eylem Planının Uygulanması ve Değerlendirme On Beş Yıl Sonra (Tr - Eng - Fr)	ORSAM Rapor No: 133 Kasım 2012 Irak Kürdistan Bölgesi'nde Muhalefetin Doğuşu ve Geleceği (Tr)	ORSAM Rapor No: 143 Ocak 2013 2012 Irak Değerlendirmesi ve Irak Kronolojisi (Tr)	ORSAM Rapor No: 153 Nisan 2013 Irak'ta Seçim Yasaları (Tr)
ORSAM Rapor No: 125 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 23 Temmuz 2012 Rusya'nın Ortadoğu Politikası (Tr)	ORSAM Rapor No: 134 Kasım 2012 Irak Çerkesleri (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 144 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 17 Ocak 2013 ORSAM Su Söyleşileri 2011 (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 154 Mayıs 2013 Programı Rapor No: 19 Avrupa Birliği Su Çerçeve Direktifi Kapsamında Sınırda Sular (Tr)
	ORSAM Rapor No: 135 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 27 Kasım 2012 Türkiye'nin Eski Sovyet Cumhuriyetleriyle Münasebetlerinin Özellikleri (Tr - Rus - Eng)	ORSAM Rapor No: 145 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 18 Ocak 2013 ORSAM Su Söyleşileri 2012 (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 155 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 32 Mayıs 2013 Montreux Boğazlar Konferansı Tutanaklarından Tarihe Düşen Notlar ve Kanal İstanbul (Tr)

ORSAM Rapor No: 156
ORSAM Reyhanlı Raporu
(Tr - Eng)

ORSAM Rapor No: 157
Mayıs 2013
Reyhanlı'da Suriyeliler ile
Söyleşiler - I
(Tr - Eng)

ORSAM Rapor No: 158
Mayıs 2013
Reyhanlı'da Suriyeliler ile
Söyleşiler - II
(Tr - Eng)

ORSAM Rapor No: 159
Mayıs 2013
Reyhanlı'da Suriyeli Kadınlar ile
Söyleşiler - III
(Tr - Eng)

ORSAM Rapor No: 160
Mayıs 2013
Reyhanlı'da Suriyeliler ile
Söyleşiler (Reyhanlı Saldırısı
Sonrası) - IV
(Tr - Eng)

ORSAM Rapor No: 161
Haziran 2013
Musul ve Anbar Yerel Seçimleri:
Seçim Öncesi Siyasi Durum ve
Seçime İlişkin Temel Veriler (Tr)

ORSAM Rapor No: 162
BLACK SEA INTERNATIONAL
Rapor No: 33
Kabotaj, Münhasır Ekonomik
Bölge, Petrol ve Doğal Gaz
Haklarımız
(Tr)

ORSAM Rapor No: 163
Temmuz 2013
Somali'de Bitmeyen Siyasi Kriz
(Tr)

ORSAM Rapor No: 164
Ağustos 2013
Suriye'nin Kuzeyindeki Çatışmalar
ve Olası Etkileri
(Tr-Eng)

ORSAM Rapor No: 165
Ağustos 2013
İl Meclisi Seçimleri ve Mosul'un
Geleceği
(Tr)

ORSAM Rapor No: 166
Eylül 2013
Suriye İç Savaşı, Küresel Aktörler
ve Kosova Modeli
(Tr)

AKADEMİK KADRO

Hasan Kanbolat
 Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık
 Doç. Dr. Hasan Ali Karasar
 Prof. Dr. Tank Oğuzlu
 Doç. Dr. Harun Öztürkler
 Doç. Dr. Mehmet Şahin
 Doç. Dr. Özlem Tür
 Doç. Dr. İlyas Kemaloğlu (Kamalov)
 Habib Hümmüzlü
 Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen
 Yrd. Doç. Dr. Canat Mominkulov
 Yrd. Doç. Dr. Didem Danış
 Yrd. Doç. Dr. Bayram Sinkaya
 Dr. Jale Nur Ece
 Doç. Dr. Yaşar Sarı
 Dr. Süreyya Yiğit
 Arif Keskin
 Çiğdem Tunç
 Av. Aslıhan Erbaş Açıklı
 Pınar Arkan Sinkaya
 Volkan Çakır
 Dr. Göknil Erbaş
 Tamer Koparan
 Bilgay Duman
 Oytun Orhan
 Fazıl Ahmet Burget
 Seval Kök
 Nebahat Tanrıverdi
 Şalaw Fatah
 Aytekin Enver
 Tuğçe Kayıtmaz
 Uğur Çil

ORSAM Başkanı
 ORSAM Danışmanı, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
 ORSAM Danışmanı, The Black Sea International Koordinatörü - Bilkent Üniversitesi
 ORSAM Danışmanı, Uluslararası Antalya Üniversitesi
 ORSAM Danışmanı, Afyon Kocatepe Üniversitesi
 ORSAM Danışmanı, Gazi Üniversitesi
 ORSAM Danışmanı, ODTÜ Uluslararası İlişkiler
 ORSAM Danışmanı, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Tarih Bölümü
 ORSAM Danışmanı
 ORSAM Danışmanı, Ahi Evran Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 ORSAM Danışmanı, Al Farabi Kazak Ulusal Üniversitesi
 ORSAM Danışmanı, Galatasaray Üniversitesi
 ORSAM Danışmanı, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
 ORSAM Danışmanı, Deniz Emniyeti ve Güvenliği
 ORSAM Danışmanı, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniv. Öğretim Üyesi
 ORSAM Danışmanı, Avrasya
 ORSAM Danışmanı
 ORSAM Danışmanı
 ORSAM Danışmanı, Enerji-Deniz Hukuku
 ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü
 ORSAM Danışmanı, Afrika
 ORSAM, Karadeniz
 ORSAM Yönetici Editörü
 ORSAM Uzmanı, Ortadoğu
 ORSAM Uzmanı, Ortadoğu
 ORSAM Uzmanı, Ortadoğu, Afganistan
 ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
 ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
 ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
 ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
 Mütercim Tercüman
 ORSAM, Ortadoğu

ORSAM Su Araştırmaları Programı

Dr. Tuğba Evrim Maden
 Dr. Seyfi Kılıç

ORSAM Su Araştırmaları Programı Hidropolitik Uzmanı
 ORSAM Su Araştırmaları Programı Hidropolitik Uzmanı

ORSAM DANIŞMA KURULU

Dr. İsmet Abdülmecid
 Av. Aslıhan Erbaş Açıklı
 Hasan Alsancak
 Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık
 Prof. Dr. Ahat Andican
 Prof. Dr. Tayyar Arı
 Prof. Dr. Ali Arslan
 Başar Ay
 Prof. Dr. Mustafa Aydın
 Doç. Dr. Ersel Aydınlı
 Dr. Serdar Aziz
 Prof. Dr. Hüseyin Bağcı
 Prof. Dr. İdris Bal
 Doç. Dr. Ersan Başar
 Kemal Beyatlı
 Barbaros Binicioğlu
 Prof. Dr. Ali Birinci
 Doç. Dr. Mustafa Budak
 Doç. Dr. Hasan Canpolat
 E. Hava Orgeral Ergin Celasin
 Doç. Dr. Mitat Çelikpala
 Prof. Dr. Gökhan Çetinsaya
 Prof. Dr. Ramazan Daurov
 Prof. Dr. Volkan Ediger
 Prof. Dr. Cezmi Eraslan
 Prof. Dr. Çağrı Erhan
 Dr. Amer Hasan Fayyadh
 Mete Göknel
 Osman Göksel
 Timur Göksel

Irak Danıştay Eski Başkanı
 ORSAM Danışmanı, Enerji-Deniz Hukuku
 İhlas Holding, Gn.Md.Yrd., Statejik İş Geliştirme ve Dış İlişkiler
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
 Devlet Eski Bakanı, İstanbul Üniversitesi
 Uludağ Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 İstanbul Üniversitesi, Tarih Bölümü
 Türkiye Tekstil Sanayii İşveren Sendikası Genel Sekreteri
 Kadir Has Üniversitesi Rektörü
 Bilkent Üniversitesi Rektör Yardımcısı & Fulbright Genel Sekreteri
 ORSAM Danışma Kurulu Üyesi
 ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 TBMM 24. Dönem Milletvekili
 Karadeniz Teknik Üniversitesi, Deniz Ulaştırma İşletme Mühendisliği Bölüm Başkanı
 Irak Türkmen Basın Konseyi Başkanı
 Ortadoğu Danışmanı
 Polis Akademisi
 Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdür Yardımcısı
 Vali, Milli Savunma Bakan Danışmanı
 23. Hava Kuvvetleri Komutanı
 Kadir Has Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 YÖK Başkanı
 Rusya Bilimler Akademisi Doğu Çalışmaları Enstitüsü, Direktör Yardımcısı
 İzmir Ekonomi Üniversitesi, Ekonomi Bölümü
 Başbakanlık Atatürk Araştırma Merkezi Başkanı
 Ankara Üniversitesi, Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü
 Bağdat Üniversitesi, Siyaset Bilimi Fakültesi Dekanı
 BOTAŞ Eski Genel Müdürü
 BTC ve NABUCCO Koordinatörü
 Beyrut Amerikan Üniversitesi Öğretim Üyesi

Av. Niyazi Güney
Noyan Gürel
Prof. Dr. Muhamad Al Hamdani
Numan Hazar
Doç. Dr. Pınar İpek
Doç. Dr. Toğrul İsmail
Doç. Dr. Şenol Kantarcı
Doç. Dr. Nilüfer Karacasulu
Selçuk Karaçay
Prof. Dr. M. Lütfullah Karaman
Doç. Dr. Şaban Kardaş
Arslan Kaya
Dr. Hicran Kazancı
İzzettin Kerküklü
Prof. Dr. Ahmet Kesik
Doç. Dr. Elif Hatun Kılıçbeyli
Prof. Dr. Mustafa Kibaroglu
Prof. Dr. Aleksandr Knyazev
Prof. Dr. Alexandr Kolesnikov
Prof. Dr. Erol Kurubaş
Prof. Dr. Talip Küçükcan
Daniele Lazzeri
Hediye Levent
Dr. Max Georg Meier
Prof. Dr. Mosa Aziz Al Mosawa
Büyükelçi Shaban Murati
Dr. Sami Al Taqi
Prof. Dr. Mahir Nakip
Prof. Dr. Vitaly Naumkin
Dr. Farhan Ahmad Nizami
Prof. Dr. Dorayd A. Noori
Muhammed Nurettin
Murat Özçelik
Prof. Dr. Çınar Özen
Doç. Dr. Harun Öztürkler
Prof. Dr. Victor Panin
Prof. Aftab Kamal Pasha
Dr. Bahadır Pehlivanürk
Doç. Dr. Fırat Purtaş
Prof. Dr. Suphi Saatçi
Safarov Sayfullo Sadullaevich
Ersan Sarıkaya
Patrick Seale
Dr. Bayram Sinkaya
Doç. Dr. İbrahim Sirkeci
Dr. Aleksandr Sotnichenko
Zaher Sultan
Dr. Irina Svistunova
Prof. Dr. Türel Yılmaz Şahin
Mehmet Şüküroğlu
İlhan Tanır
Doç. Dr. Oktay Tanrısever
Prof. Dr. Erol Taymaz
Prof. Dr. Sabri Tekir
Dr. Gönül Tol
Doç. Dr. Umut Uzer
Prof. Dr. Ermanno Visintainer
M. Ragıp Vural
Prof. Dr. Vatanyar Yagya
Yaşar Yakış
Semir Yorulmaz
D. Halit Yılmaz

Prens Group Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı
ORSAM Danışmanı, SUNEL Ticaret Türk A.Ş. İcra Kurulu Başkanı
Irak'ın Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarı
Emekli Büyükelçi
Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Dokuz Eylül Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Vodafone Genel Müdür Yardımcısı
İstanbul Medeniyet Üniversitesi - (SBF) Uluslararası İlişkiler Bölümü
TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
KPMG ,Yeminli Mali Müşavir
Irak Türkmen Cephesi Türkiye Temsilcisi
Kerkük Vakfı Başkanı
Kalkınma Bakanlığı Yönetim Hizmetleri Genel Müdürü
Çukurova Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Okan Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Rus-Slav Üniversitesi (Bişkek)
Diplomat
Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Marmara Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Müdürü
Chairman "Il Nodo di Gordio"
Gazeteci (Suriye)
Hanns Seidel Vakfı Proje Müdürü (Bişkek)
Bağdat Üniversitesi Rektörü
Arnavutluk Uluslararası Çalışmalar Enstitüsü
Orient Research Center Başkanı
Erciyes Üniversitesi İİBF Öğretim Üyesi
Rusya Bilimler Akademisi Doğu Çalışmaları Enstitüsü Direktörü
Oxford Üniversitesi İslami Çalışmalar Merkezi Yöneticisi
Irak'ın Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarı Yardımcısı
Beyrut Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı
Emekli Büyükelçi
Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Afyon Kocatepe Üniversitesi
Pyatigorsk Üniversitesi (Pyatigorsk, Rusya Federasyonu)
Hindistan Batı Asya Araştırmaları Merkezi Başkanı
TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, TÜRKSOY Genel Sekreter Yardımcısı
Kerkük Vakfı Genel Sekreteri
Tacikistan Cumhurbaşkanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkan Yardımcısı
Türkmeneli TV (Kerkük, Irak)
Ortadoğu ve Suriye Uzmanı
ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
Regent's College (Londra, Birleşik Krallık)
St. Petersburg Üniversitesi (Rusya Federasyonu)
Lübnan Türk Cemiyeti Başkanı
Rusya Strateji Araştırmaları Merkezi, Türkiye-Ortadoğu Araştırmaları Masası Uzmanı
Gazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Enerji Uzmanı
ORSAM Danışma Kurulu Üyesi, Vatan Gazetesi Washington Temsilcisi
ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölümü
ODTÜ, Kuzey Kıbrıs Kampüsü Rektör Yardımcısı
İzmir Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dekanı
Middle East Institute Türkiye Çalışmaları Direktörü
İstanbul Teknik Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri
Vox Populi Direktörü (Roma, İtalya)
2023 Dergisi Yayın Koordinatörü
St. Petersburg Şehir Parlamentosu Milletvekili, St. Petersburg Üniversitesi (Rusya Federasyonu)
Büyükelçi, Dışişleri Eski Bakanı
(Gazeteci, Mısır)
ORSAM Güvenlik Danışmanı

ORTADOĞU ETÜTLERİ YAYIN KURULU

Meliha Benli Altunışık
Bülent Aras
Tayyar An
İlker Aytürk
Recep Boztemur
Katerina Dalacoura
F. Gregory Gause
Fawaz Gerges

ODTÜ
Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı
Uludağ Üniversitesi
Bilkent Üniversitesi
ODTÜ
Londra Ekonomi Üniversitesi (Birleşik Krallık)
Vermont Üniversitesi (ABD)
Londra Ekonomi Üniversitesi (Birleşik Krallık)

Ahmet K. Han
Raymond Hinnebusch
Rosemary Hollis
Bahgat Korany
Peter Mandaville
Emma Murphy

Kadir Has Üniversitesi
St. Andrews Üniversitesi (Birleşik Krallık)
City Üniversitesi (Birleşik Krallık)
Durham Üniversitesi (Birleşik Krallık)
George Mason Üniversitesi (ABD)
Durham Üniversitesi (Birleşik Krallık)

ORTADOĞU ANALİZ YAYIN KURULU

Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık
Hasan Kanbolat
Doç. Dr. Hasan Canpolat
Doç. Dr. Hasan Ali Karasar
Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen

ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
ORSAM Başkanı
Vali, Milli Savunma Bakan Danışmanı
ORSAM Danışmanı, The Black Sea International Koordinatörü - Bilkent Üniversitesi
ORSAM Danışmanı, Ahi Evran Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı

Süleyman Nazif Sokak No: 12-B Kat: 3-4 Çankaya / Ankara
Tel: 0 (312) 430 26 09 Fax: 0 (312) 430 39 48
www.orsam.org.tr, orsam@orsam.org.tr